

Mari Keränen

S2-OPETUS VARHAISKASVATUKSESSA

Suomi toisena kielenä -materiaalikansio

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Helmikuu 2020**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Helmikuu 2020	Tekijä/tekijät Mari Keränen
Koulutusohjelma Sosiaali-alan koulutusohjelma		
Työn nimi S2-opetus Varhaiskasvatuksessa. Suomi toisena kielenä -materiaalikansio.		
Työn ohjaaja Kirsi Herranen-Somero	Sivumäärä 40	
Työelämäohjaaja Eveliina Lassila		
Opinnäytetyöni oli toiminnallinen ja sen tavoitteena oli tuottaa päiväkodin arjessa hyödynnettävää S2-materiaalia. Kokosin Suomi toisena kielenä -materiaalikansioon varhaiskasvatusikäisille lapsille suomen kielen opiskeluun tarkoitettuja tehtäviä. Kansiossa olevat tehtävät ovat helposti ja nopeasti varhaiskasvattajien saatavilla. Kansio toimii näin samalla varhaiskasvattajien työkaluna heidän työssään. Opinnäytetyöni koostui teoriaosasta sekä toiminnallisesta osasta eli Suomi toisena kielenä -materiaalikansiosta. Monikulttuurisuus näkyy tällä hetkellä vahvasti yhteiskunnassamme sekä myös päiväkotien arjessa. Aihevalintani oli näin ajankohtainen ja perusteltu. Opinnäytetyöni aihe oli myös työelämälähtöinen, joten tuotteellani on tarvetta varhaiskasvatuksen työkentillä. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostui varhaiskasvatuksen perustasta eli varhaiskasvatuslaista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Lisäksi käsittelin kielen merkitystä varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuuden näkökulmasta. S2-opetuksen teoreettinen osuus käsitteli S2-opetuksen toteutusta varhaiskasvatuksessa, kielitaidon arviointia sekä se antoi vinkkejä valmiisiin S2-materiaaleihin. Tuoteprosessin pyrin kuvaamaan työhöni mahdollisimman tarkasti.		

Asiasanat Maahanmuuttajataustainen lapsi, S2-opetus, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date February 2020	Author Mari Keränen
Degree programme Social services		
Name of thesis FSL-education in early childhood education. Finnish as a second language -folder.		
Instructor Kirsi Herranen-Somero	Pages 40	
Supervisor Eveliina Lassila		
My thesis was functional and its aim was to produce FSL-material for everyday use in a kindergarten. I compiled assignments for early childhood children to study Finnish language in the Finnish as a Second Language -material folder. Tasks in the folder are easily and quickly available to early childhood educators. The folder also serves as a tool for early childhood educators in their work. My thesis consisted of a theoretical part and a functional part, i.e. Finland as a second language -material folder. Today, multiculturalism is strongly reflected in our society and also in the daily life of kindergartens. The subject of my choice was so timely and justified. The topic of my thesis was also work-oriented, so there is demand for the product in early childhood education. The theoretical framework of my thesis consisted of the foundation of early childhood education, i.e. the law of early childhood education and the basics of an early childhood education plan. In addition, I discussed the importance of language in early childhood education from the perspective of multiculturalism. The theoretical part of FSL-teaching covered the implementation of FSL-education in early childhood education, language proficiency assessment and provided tips on ready-made FSL-materials. I try to describe the product process as accurately as possible.		
Key words A child with an immigrant background, early childhood education, FSL-teaching		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 VARHAISKASVATUSLAKI KAIKEN PERUSTANA	2
3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	5
3.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	6
3.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
3.3 Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.....	7
3.4 Kielten rikas maailma.....	8
3.5 Kieli ja kulttuuri	9
4 MONIKULTTUURISUUS JA KIELI VARHAISKASVATUKSESSA	11
4.1 Monikulttuurisen lapsen kielen tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	12
4.2 Lapsen vieras -ja monikielisyys	14
4.3 Kun maahanmuuttajalapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa	16
4.4 Kulttuurien eroavaisuuksia päiväkodin arjessa.....	17
5 S2-OPETUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	19
5.1 S2-opetuksen toteutus.....	21
5.2 Lapsen kielitaidon arviointi	25
5.3 Valmiita S2-opetusaineistoja varhaiskasvatuksessa	26
6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	27
7 TUOTTEEN TAVOITE JA TOTEUTUS	29
8 POHDINTA	34
LÄHTEET	37

1 JOHDANTO

Suomi on tänä päivänä monikulttuurisempi kuin koskaan aikaisemmin ja tämä näkyy yhteiskunnassamme, mutta myös päiväkotien arjessa. Päiväkodeissa onkin yhä enenevässä määrin maahanmuuttajataustaisia lapsia, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi ja jotka tarvitsevat suomi toisena kielenä -opetusta. Maahanmuuttajataustaiset lapset tarvitsevat aikaa sopeutuakseen suomalaiseen yhteiskuntaan ja varhaiskasvatukseen. Myös varhaiskasvattajien työnkuva on monipuolistunut monikulttuurisuuden lisääntymisen myötä. Valitsemani aihe on edellä mainittujen tietojen valossa ajankohtainen ja sille on tarvetta työelämässä. Päiväkoti-ikäisille lapsille suunnattua S2-tehtävämateriaalia on myös vielä vähän saatavilla. Lapsen kielen kehityksellä on keskeinen asema lapsen kokonaisvaltaisessa kasvussa ja kehityksessä.

Opinnäytetyöni sai alkunsa työelämästä. Olin toiseksi viimeisessä työharjoittelupaikassani suorittamassa kehittämistyön harjoittelua. Kyselin harjoitteluni ohjaajalta, olisiko hänellä mitään vinkkejä opinnäytetyön aiheeksi, jonka voisin heille tehdä. Ohjaajani ehdotti minulle S2-materiaalikansiota yhtenä vaihtoehtona ja kiinnostuin siitä heti. Minulla ei ollut aikaisempaa tietoa S2-opetuksesta ja tämä lisäsi kiinnostustani aihetta kohtaan. Perusteena kyseiselle aiheelle ohjaajallani oli se, että S2-materiaalia ei tällä hetkellä ole saatavilla yhdestä paikasta ja aina, kun hän sitä tarvitsee, pitää materiaali erikseen jostain etsiä. Ehdimme jo sopia opinnäytetyön tekemisestä kyseiseen harjoittelupaikkaan, mutta kävikin niin, että sain pian harjoittelun päättymisen jälkeen lastentarhanopettajan paikan toisesta päiväkodista. Aihe kiinnosti minua siinä määrin, että kysyinkin tästä uudesta paikasta, voisinko tehdä heille opinnäytetyön tästä samaisesta aiheesta. Tämä sopi, joten opinnäytetyön aihe pysyi samana, työelämän kohde vain vaihtui.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen ja sen tarkoituksena oli tuottaa päiväkodin arjessa hyödynnettävää S2-materiaalia, joita varhaiskasvatuksessa olevat lapset voivat varhaiskasvattajien johdolla päiväkodissa tehdä. Samalla kansion tavoitteena oli toimia varhaiskasvattajien työkaluna heidän työssään.

2 VARHAISKASVATUSLAKI KAIKEN PERUSTANA

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta ja myös varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Varhaiskasvatusta voivat saada alle kouluikäiset lapset. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta, jota järjestetään sen toimintaan soveltuvassa paikassa. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 1.)

Varhaiskasvatus tarkoittaa lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta. Edellä mainitussa kokonaisuudessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. Kun suunnitellaan, järjestetään tai tuotetaan varhaiskasvatusta tai kun siitä päätetään, on aina ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Kunnan velvollisuus on järjestää varhaiskasvatuslaissa säädettyä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve sitä edellyttää. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 2,4,5.)

Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa tulee toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa lapselle myönteisiä oppimiskokemuksia. On myös huolehdittava, että lapsen varhaiskasvatusympäristö on kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen. Lapsia tulee kohdella kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti. Jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen ja lapsen yksilöllinen tuen tarve tulee huomioida toiminnassa. Lapsella tulee olla myös mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 3.)

Lapsi on oikeutettu osallistumaan varhaiskasvatukseen 20 tuntia viikossa. Lapsella on oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen, jos lapsen vanhemmat tai huoltajat työskentelevät kokoaikaisesti, opiskelevat, toimivat yrittäjinä tai heidän työnsä on päätoimista. Myös vanhemman tai huoltajan osa-aikatyö, kuntoutus tai muu vastaava tilanne oikeuttaa kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. Lisäksi, jos lapsen kehitys ja tuen tarve, perheen olosuhteet tai lapsen etu muuten vaatii, on lapsi oikeutettu kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 12; Tehy 2019, 7.) Tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä on lakimuutos, jonka myötä kaikilla lapsilla on oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. Muutos tulee voimaan 1.8. 2020. (Tehy 2019, 7.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostuu varhaiskasvatuksen lastenhoitajista, sosionomeista, opettajista, erityisopettajista, päiväkodin johtajista ja perhepäivähoitajista. Lisäksi henkilöstöön kuuluu eri tehtävissä toimivat avustajat sekä laitos- ja päiväkotiaavustajat. Vähintään kolmanneksella henkilöstöstä, joka työskentelee kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä päiväkodissa, tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus ja muilla henkilöillä vähintään lastenhoitajan kelpoisuus. 1.1.2030 lähtien vähintään 2/3:lla henkilöstöstä tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus ja heistä vähintään puolella tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla henkilöillä on oltava vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus. Kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palvelutuottajan vastuulla on huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksessa on riittävä määrä eri kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöstöä. Laissa säädetään myös siitä, että päiväkodilla tulee olla johtaja. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 25-31, 37; Tehy 2019, 10-14.)

Varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstömitoituksen mukaan päiväkodissa saa olla alle kolmevuotiaita lapsia neljä yhtä kasvattajaa kohti. Yli kolmevuotiaita puolestaan saa olla kahdeksan lasta yhtä kasvattajaa kohti. Kunta voi erikseen päättää, käyttääkö se suhdelukua 7/1 yli kolmevuotiaiden lasten ryhmässä. Päiväkotiryhmässä voi olla yhtä aikaa enintään kolmen kasvattajan verran lapsia paikalla. Kasvattajia voi tuki olla enemmän, mutta tätä niin sanottua ryhmäkokokattoa ei saa ylittää. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 35; Tehy 2019, 14.)

Varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys sekä muut edellytykset huomioon ottaen. Varhaiskasvatuksessa lasta on suojeltava väkivallalta, kiusaamiselta ja kaikelta muulta häirinnältä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapselle ravitsemustarpeet täyttävä terveellinen ravinto ja ruokailu tulee myös järjestää ohjatusti kaikille paikalla oleville lapsille. Lapsen varhaiskasvatus saa kestää yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia päivässä, lukuun ottamatta vuorohoitoa, jossa päivittäinen kesto määritellään lapsen tarpeen mukaan. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 9-11.)

Kunnan velvollisuutena on huolehtia, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielellä eli suomen, ruotsin tai saamen kielellä (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 8). Viittomakielisellä lapsella on mahdollisuus saada varhaiskasvatusta viittomakielellä. Myös romanikielisellä lapsella on mahdollisuus saada varhaiskasvatusta romanikielellä. Näiden kielten lisäksi varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kunhan pidetään huoli, että se ei millään tavalla vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. (Opetushallitus 2019d, 49.)

Uusi varhaiskasvatustalaki 540/2018 astui voimaan 1.9.2018. Varhaiskasvatustalaki on ajanmukaistettu, selkeytetty ja tarkennettu käsitteellisesti. Uuden lain merkittävimmät uudistukset liittyvät varhaiskasvatuksen henkilöstöön ja varhaiskasvatuksen tiedontuotannon kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Tulevan hallituskauden aikana on myös tarkoitus palauttaa yli kolmevuotiaiden lasten suhdeluku 1/7:n ja tarjota kaikille kokopäiväinen subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen (Tehy 2019, 4).

3 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Opetushallitus määrää varhaiskasvatukseen perustuen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassamme sekä toteuttaa varhaiskasvatuslaissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita ja lisäksi ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä sekä varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen vanhempien tai muiden hänen huoltajiensa välisestä yhteistyöstä. Perusteissa määrätään myös monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Opetushallituksen tehtävänä on valmistella varhaiskasvatussuunnitelman perusteet yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa. (Varhaiskasvatusturvalaki 13.7.2018/540, § 21.)

Opetushallitus laati uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 ja ne otettiin käyttöön elokuussa 2019. Vanhat perusteet olivat vuodelta 2016. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat on tehty vastaamaan osaltaan muuttuvan maailman haasteisiin ja niissä on myös huomioitu yhteiskunnassa ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä tapahtuneita muutoksia sekä hyödynnetty viimeisintä tutkimustietoa. Ajatus uusissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei kuitenkaan ole ollut se, että kaikki vanha ja toimiva pitäisi muuttaa tai uudistaa. Ajattelu- ja toimintatapojen päivitys tähän päivään on kuitenkin välttämätöntä ja siihen tämän uuden varhaiskasvatussuunnitelman eli Vasun on tarkoitus antaa työkaluja. (Opetushallitus 2019e.) Tästä lähtien, jos työssäni käytetään lyhennettä vasu, tarkoittaa se varhaiskasvatussuunnitelman perusteita.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja sen käytännön työhön soveltamiseen perehdyttäessä on ensiarvoisen tärkeää kuljettaa läpi prosessin rinta rinnan Vasun määrittelemiä kolmea tasoa, joita ovat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Käytännön varhaiskasvatustyöskentillä Vasuun liitetään vielä neljäs osa-alue eli ryhmävasu. Näitä edellä mainittuja kokonaisuuksia on tarkasteltava sekä yhdessä että erikseen, jotta voidaan varmistua siitä, että kaikkea toimintaa ohjaa ja määrittää valtakunnallinen Vasu. (Ahonen 2017, 14.)

3.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kunnan, kuntayhtymän tai yksityisen palveluntuottajan velvollisuutena on laatia valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Tämä suunnitelma voidaan laatia palvelujen tuottaja-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisesti. Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon pedagogiset painotukset sekä muut varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta merkitykselliset valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita täydentävät asiat. Lisäksi paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettava huomioon yhteistyö varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpänön kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten ja muiden yhteistyötahojen välillä. (Varhaiskasvatustilaki 13.7.2018/540, § 22.)

Varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia niin, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Paikallisten suunnitelmien on mahdollista tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät kuitenkaan saa sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2019d, 8-9.)

3.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle pitää laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet näiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Näiden lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. (Varhaiskasvatustilaki 13.7.2018/540, § 23.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt. Päiväkodeissa suunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Lapsen mielipide tulee selvittää ja ottaa huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen voivat osallistua myös lapsen

kehitystä ja oppimista tukevat muut henkilöt kuten viranomaiset, asiantuntijat ja muut tarvittavat tahot. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 23.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta sekä lapsen tuen tarvetta, sen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta pitää arvioida ja suunnitelma täytyy myös tarkastaa vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatussuunnitelma pitää tarkistaa tätä useammin, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät. (Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540, § 23.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskiössä on lapsen etu ja hänen yksilölliset tarpeensa. Lapsen vasuun kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Siihen kuvataan myös lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Ennen kaikkea lapsen vasussa painottuvat kuitenkin varhaiskasvatuksen pedagogiset tavoitteet ja toimenpiteet. Lisäksi lasten kiinnostuksen kohteiden huomioiminen vasussa on erittäin tärkeää. Pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa tulee rakentaa niin, että lapsen yksilölliset tarpeet, mutta myös hänen mielenkiinnon kohteensa tulevat huomioiduiksi. Lapsi motivoituu toimintaan eri lailla, kun toiminta on rakennettu hänen mielenkiinnon kohteidensa pohjalta. (Ahonen 2017, 22-24.)

3.3 Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Ryhmäkohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalla ovat lapsiryhmän lasten yksilölliset vasut. Ryhmävasuun tulee kirjata, miten lasten kehityksen ja oppimisen tarpeet huomioidaan ryhmän toiminnassa, mihin toiminnan suunnittelussa keskitytään ja mitkä ovat kaikkein tärkeimpiä asioita lapsen kehityksen tukemiseksi. Ryhmävasu laaditaan, koska sen kautta saadaan täsmennettyä ryhmän työntekijöiden kesken yhteisesti sovittuja arvoja sekä toimintatapoja. Jotta kasvattajayhteisö olisi toimiva, vaaditaan tiimityötä. Tiimityöhön kuuluu työntekijöiden keskinäinen luottamus, sitoutuminen, valintojen ja työnjaon tekemistä ja sopimuksia. Tiimityö tarkoittaa myös avointa keskustelua, palautteen antamista ja saamista sekä oman ja yhteisen työn arviointia ja kehittämistä. (Oulu varhaiskasvatus 2019, 12.)

Ryhmän työntekijöiden vastuulla on huolehtia, että ryhmävasussa sovitut käytännöt toteutuvat. Ryhmävasu tulee laatia aina kauden alussa syksyllä ja sitä tulee arvioida ja sen sisältöä työstää jatkuvasti koko toimintakauden ajan. Ryhmävasu tulee ajatella työvälineeksi, jonka avulla pedagogisen toiminnan toteutumista arvioidaan säännöllisesti. (Oulu varhaiskasvatus 2019, 12.)

3.4 Kielten rikas maailma

Kielellä on hyvin keskeinen asema lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Kieli on lapselle sekä oppimisen kohde että väline, minkä vuoksi kieleen liittyvä pedagogiikka on ensisijaisen tärkeää. Suullisen kielen lisäksi oppimisen alueeseen kuuluu myös kirjoitetun kielen eli lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen. Kirjoitetun kielenkin oppiminen alkaa jo varhaislapsuudessa. (Korkeamäki 2011, 42.) Kielen avulla lapsi pystyy ottamaan haltuunsa erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimimaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, ilmaisemaan itseään ja hankkimaan tietoa (Oulu varhaiskasvatus 2019, 68).

Kielen kehittyminen tukee lapsen kaikkea oppimista. Kielen avulla lapsi voi esimerkiksi harjoitella aikuisen kanssa tunteidensa säätelyä. Kun tunteella on nimi, se ei ole enää niin vaikeasti hahmotettava ilmiö ja tällöin tunnetta on helpompi käsitellä. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen on avain käyttäytymisen säätelyyn. Kielen avulla aikuisen on helpompi tukea ja ohjata lasta tilanteissa, joissa lapsen tunteet kuohuvat. Kielen kehityksen kannalta keskeistä on, että lapsi ympäröidään rikkaalla kielimaailmalla. Lapselle tulee myös jutella paljon, vaikka lapsi itse ei osaisi puhua vielä sanaakaan. (Ahonen 2017, 166.)

Lapsen kielen kehityksen prosessi on hyvin yksilöllinen (Ahonen 2017, 167). Lapsen kielen oppimisen näkökulmasta onkin tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset saattavat olla hyvinkin eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Lasta tuleekin ohjata ja tukea kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla, jotta lapsen kielellinen identiteetti kehittyisi. (Opetushallitus 2019d, 41.) Kielellinen identiteetti tarkoittaa ihmisen yksilöllistä suhdetta omaan kieleensä ja tietoutta oman ryhmänsä kielestä. Esimerkiksi joillakin ihmisillä kielellistä identiteettiä voi määrittää voimakkaasti oma äidinkieli tai paikallinen murre. (Ahonen 2017, 167.)

Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena herättää lasten uteliaisuus ja kiinnostus kieliin, teksteihin sekä kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen on kytköksissä lapsen monilukutaidon kehittymisen kanssa. Monilukutaito tarkoittaa erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaito kiinnittyy vahvasti ajattelun ja oppimisen taitoihin. Käytännössä monilukutaitoa voidaan harjoitella esimerkiksi nimeämällä lasten kanssa asioita ja esineitä sekä opettelemalla erilaisia käsitteitä. Lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä oppiakseen monilukutaitoisiksi. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen muotoja ja mahdollistavat entistä enemmän heidän osallisuuttaan ja aktiivista toimijuuttaan. (Opetushallitus 2019d, 26-40.)

Lapset pystyvät omaksumaan useita eri kieliä samanaikaisesti. Eri kielten omaksumisen kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan se, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympyröissä. Eri kotien tavat käyttää kieltä vaihtelevat ja kodeissa voidaan puhua myös useita eri kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä lasten huoltajien kanssa ja tämä on osaltaan tukemassa lasten kielellisen identiteetin kehittymistä. (Opetushallitus 2019d, 41.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen ja päiväkodin tehtävänä on tarjota lapselle kielellisesti virikkeellinen ympäristö. Ympäristössä on oltava paljon sellaisia tarjoumia, jotka saavat lapsen innostumaan, motivoitumaan ja osallistumaan. Tarjoumien tarkoituksena on myös avata lasten kielen kannat ja auttaa heitä kiinnostumaan kirjoitetusta kielestä. Viime kädessä ympäristö muotoutuu kuitenkin vasta itse toiminnassa. Ympäristössä voi olla tarjolla paljonkin kielellisiä tarjoumia, jotka sitten toteutuvat tai jäävät toteutumatta. Ympäristön ilmapiirin luovat ihmiset eli tässä tapauksessa päiväkodin varhaiskasvattajat. Hyvin suunniteltu ympäristö ei voi paikata lasta kuulemattoman varhaiskasvattajan huonoa vaikutusta ympäristön ilmapiiriin. Tämän vuoksi hyvä kielellinen varhaiskasvatusympäristö onkin ennen kaikkea lämpimän ja lasta arvostavan vuorovaikutuksen ympäristö. (Lindberg 2011, 60-61.)

3.5 Kieli ja kulttuuri

Lasten erilaiset kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään varhaiskasvatuksessa myönteisellä tavalla rikastuttavana tekijänä. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvatkin osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Jokaisella ihmisellä on oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Lisäksi varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. (Opetushallitus 2019d, 31-49.)

Toteutuakseen aidosti kulttuurien moninaisuus edellyttää varhaiskasvattajilta tietoista paneutumista erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksellisiin taustoihin. Tästä näkökulmasta katsottuna esimerkiksi muslimitaustainen lapsi ei määriy arjessa lapseksi, joka ei syö sianlihaa eikä osallistu joulujuhlaan, vaan hän määriytyy yhteisöön kuuluvaksi lapseksi, jolla on monien muiden piirteidensä ja ominaisuuksiensa lisäksi oikeus omaan kulttuuriinsa ja katsomukseensa. Varhaiskasvatushenkilöstön tietoinen paneutuminen lisää ymmärrystä kulttuurien moninaisuutta kohtaan ja näin muotoutuu samalla hyvä alusta yhteisille

rakentaville keskusteluille, joiden tavoitteena on luoda varhaiskasvatuksen kulttuurista monimuotoisuutta arvostava ympäristö. (Ahonen 2017, 102-103.)

Varhaiskasvatushenkilöstöllä tulee olla myös kykyä nähdä asioita monesta eri näkökulmasta ja kykyä asettua toisen asemaan. Henkilöstön onkin hyvä keskustella rakentavasti erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista ja luoda uusia tapoja toimia tiiminä. (Opetushallitus 2019d, 31.) Käytännössä kun varhaiskasvatusta suunnitellaan ja arvioidaan yhdessä lasten ja heidän perheidensä kanssa, mahdollistuvat erilaiset käytännön arkea tukevat oivallukset. Näiden oivallusten pohjalta voidaan sitten rakentaa uusia tapoja toimia. Esimerkkinä voisivat olla vaikkapa juhlia koskevat käytännöt, joissa huomioidaan rinta rinnan sekä suomalaiset että monikulttuuriset perinteet ja monikielisyys. (Ahonen 2017, 103.)

Varhaiskasvatus on osaltaan tukemassa lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Varhaiskasvattajat kertovat huoltajille suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Tapana on myös keskustella huoltajien kanssa perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten- ja kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä heidän äidinkieltänsä tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Vastuu lasten oman äidinkielen tai äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on kuitenkin ensisijaisesti aina perheellä itsellään. Tarvittaessa huoltajien kanssa käydyissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jotta varmistetaan asianomaisten molemminpuolinen ymmärrys asioista. (Opetushallitus 2019d, 50.)

Kielen ja vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksessä ei voi koskaan tarpeeksi korostaa. Kieli antaa lapselle pohjan ajatteluun, havaitsemiseen, tuntemiseen ja tietämiseen. Kielen avulla lapsi voi olla vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Pienen lapsen kielen kehitys lähtee liikkeelle viimeistään siitä hetkestä, kun hän syntyy. (Nurmi & Välimäki 2011, 5.) Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa onkin hyvin keskeinen (Ahonen 2017, 103).

4 MONIKULTTUURISUUS JA KIELI VARHAISKASVATUKSESSA

Yhteiskuntamme on tänä päivänä monikulttuurisempi kuin koskaan aiemmin (Ahonen 2017, 49). Kun uudet kulttuurit kohtaavat paikallisen kulttuurin, syntyy tämän yhdistelmänä uusia ilmiöitä. Tilanne vaatii meiltä suomalaisilta paljon, kun eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa on tultava toimeen. Tilanteeseen on sopeuduttava, koska monikulttuurisuus ei ole väliaikaista, vaan se on tullut meille jäädäkseen. (Myllymäki 2004, 7.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten lukumäärä on kasvanut suomalaisessa varhaiskasvatuksessa nopeaa tahtia (Halme & Vataja 2011, 5). Tämän myötä kulttuurien kirjo on tullut osaksi päiväkotien arkea (Eerola-Pennanen 2017b, 221). Maahanmuuttajaväestön kasvun myötä varhaiskasvattajille tulee eteen monia uusia tilanteita ja kysymyksiä päiväkodin arjessa (Halme ym. 2011, 5). Kulttuurinen moninaisuus on huomioitu myös varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa: lasten kulttuuritaustan kunnioittaminen ja lasten kulttuurisen osaamisen ja myönteisen kanssakäymisen edistäminen erilaisten ihmisten kanssa ovat asiakirjoissa vahvasti esillä (Eerola-Pennanen 2017a, 236).

Koska maahanmuutto on yleistynyt, pyritään maahanmuuttajataustaiset perheet ja lapset ottamaan entistä paremmin huomioon myös varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2019c). Varhaiskasvatuksella onkin huomattava asema maahanmuuttajataustaisten perheiden kotoutumisprosessissa ja heidän lastensa elämänlaadun ja tulevaisuuden rakentumisessa. Maahanmuuttajalasten kulttuurinen tausta otetaan huomioon varhaiskasvatuksessa kehittämällä eri hoito-, kasvat- ja opetustilanteisiin soveltuvia toimintatapoja. (Helsingin kaupunki 2019.)

Varhaiskasvatuksen keskeiseen tehtävään kuuluu lasten tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Varhaiskasvatus on myös sekä uskonnollisesti että katsomuksellisesti sitoutumatonta. Lähtökohta varhaiskasvatuksessa on ottaa huomioon ja kunnioittaa lasten erilaisia kielellisiä, kulttuurillisia, katsomuksellisia sekä uskonnollisia taustoja. Varhaiskasvatushenkilöstön myönteinen ja kunnioittava suhtautuminen erilaisia perheitä kohtaan muodostaa perustan rakentavalle vuorovaikutukselle. Varhaiskasvatusta kehitetään kohti kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan ja lapsille tarjotaan mahdollisuus havaita maailman kulttuurinen rikkaus. (Eerola-Pennanen 2017b, 221-222.)

Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteetin sekä itsetunnon kehitystä tuetaan suomalaisessa varhaiskasvatuksessa monipuolisesti. Suomen kielen taitoa kehitetään

tavoitteellisesti lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien esimerkiksi monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen kautta. Kielen oppimisen lähtökohtana on arkielämässä käytettävä kieli, jota omaksumalla lapsi saa edellytyksiä havaintojen tekemiseen sekä hänen oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen. (Opetushallitus 2019c.)

Yleisesti ottaen maahanmuuttajataustaisten oppijoiden kasvatuksen ja koulutuksen tavoitteena on antaa heille kielellisiä ja muita valmiuksia toimia yhdenvertaisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa ja tarjota heille myös edellytyksiä jatko-opiskeluun ja työllistymiseen. Maahanmuuttajataustaiset oppijat osallistuvat pääosin täysin samaan kasvatukseen ja opetukseen kuin kantaväestökin. Kielitaidon ja muiden tarpeellisten valmiuksien saavuttamiseksi heille järjestetään tarpeenmukaista tukea, valmistavaa opetusta tai koulutusta. (Opetushallitus 2019b.)

Jotta myös tulevaisuuden monikulttuurinen yhteiskunta olisi tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen, tulee varhaiskasvatuksessa opettaa lapsille sen vaatimat tiedot, taidot ja asenteet (Halme ym. 2011, 43). Eri kulttuuritaustaiset lapset rikastuttavat opetussuunnitelmia. Jos opetetaan varhaiskasvatuksessa vain omaan kulttuuriimme liittyviä asioita, lapset jäävät paitsi monista muiden maiden elämäntapoihin liittyvistä rikkauksista. Kaiken tavoitteena on se, että lapsi pärjäisi myös tulevaisuuden kansainvälisessä maailmassa ja tähän monikulttuurinen päiväkotitoiminta antaa loistavat eväät. Täytyy aina muistaa myös monikulttuurisuuden toinen puoli eli suomalaisenkin lapsen maailmankatsomus rikastuu, kun ryhmässä on lapsia eri kulttuureista. (Halme ym. 2011, 43.)

4.1 Monikulttuurisen lapsen kielen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa ymmärretään, että kielet ovat läsnä aina ja ihan kaikkialla. Henkilökunta myös ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksen ja oppimisen, vuorovaikutuksen ja yhteistyön kannalta. Kaiken kaikkiaan kielellä on suuri merkitys lasten identiteettien rakentumisessa ja myös yhteiskuntaan kuulumisessa. Kielitietoisuuden merkitystä korostetaan myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Opetushallitus 2019a.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa todetaan, että jokaisella lapsella on oikeus omaan äidinkieleensä ja kulttuuriinsa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa taas todetaan, että vastuu lapsen äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä on ensisijaisesti perheiden vastuulla. Lasta tulee rohkaista käyttämään omaa äidinkieltään ja sitä oppiessaan hän omaksuu kaikille kielille yhteisen perustan, joka

tukee myös toisen kielen oppimista. Lapsen omaa äidinkieltä arvostamalla ja tukemalla varmistetaan se, että lapsen on mahdollista saada myös valtakieli haltuunsa. Tämän vuoksi äidinkieltä on tarpeen tukea jo varhaiskasvatuksesta lähtien. (Halme 2011, 87.)

Monikulttuurisuuden ja -kielisyyden kasvun vuoksi varhaiskasvatuksessa toteutettava S2-opetus monipuolistaa päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvattajien työnkuva. Kasvattajan tehtävä on yhteiskunnallisestikin keskeinen hänen toimiessaan monimuotoisuuden edistäjänä. (Paavola & Talib 2010, 82.) Kasvattajien monikulttuurisen ammatillisuuden katsotaan myös edellyttävän tänä päivänä huomattavasti enemmän osaamista kuin aiemmin (Talib 2005, 41). Tämän lisäksi herkkyyys ja pedagoginen osaaminen suomen opetukseen sopivien tilanteiden tunnistamisessa nähdään kielitietoisen kasvattajan ominaisuutena (Halme 2011, 87). Varhaiskasvattajat toimivatkin sekä monikulttuurisuuskasvattajina, suomen kielen malleina että ohjaajina toteuttaessaan suomi toisena kielenä -opetusta (Kivijärvi 2016, 249-250).

Varhaiskasvatuksessa lapsen äidinkieltä voidaan tukea monella eri lailla. Lapsi saa käyttää omaa äidinkieltään, kun hän leikkii samaa kieltä puhuvien kavereiden kanssa. Äidinkieltä puhuvien työntekijöiden osaaminen on myös ehdottomasti hyödynnettävä ja perushoitotilanteissa näiden työntekijöiden on käytettävä yhteistä kieltä. Lisäksi maahanmuuttajataustaisille lapsille voidaan järjestää erillisiä omankielisiä leikki-, satu-, peli- ja laulutuokioita kaikille samaa kieltä puhuville lapsille. Eri kulttuureihin kuuluvia lauluja voidaan laulaa myös yhdessä koko ryhmän kanssa. Mahdollista on myös toimia niin, että valitaan viikon ja kuukauden kieli, jota tutkitaan tai lapset opettavat oman maansa tervehdyksiä toisille lapsille. (Halme 2011, 88.) Myös erilaiset juhlat tarjoavat hyviä tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2019d, 25).

Monissa kaupungeissa kirjastot järjestävät satutuokioita eri kielillä ja päiväkotien on mahdollista vierailla näissä satutuokioissa. Lasten vanhempia, sisarusia ja muita sukulaisia saatetaan myös hyödyntää ja kutsua vierailulle päiväkotiin kertomaan ja lukemaan lapsille satuja. Lauluja ja loruja voidaan harjoitella ja unisatukin kuunnella päiväkodissa myös lapsen omalla äidinkielellä. (Halme 2011, 88.)

Varhaiskasvatushenkilöstö voi sopia vanhempien kanssa, että vanhemmat käyvät päiväkodissa harjoiteltuja käsitteitä läpi kotona omalla äidinkielellään. Äidinkieli toimii ajattelun ja tunteen kielenä ja se on samalla kaiken oppimisen perusta mahdollistaen myös vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen. Äidinkieltä voidaan sanoa kulttuuriin säilyttämisen välineeksi. Äidinkielen avulla lapsi ja koko perhe

voivat ylläpitää yhteyksiä entisessä kotimaassaan asuviin sukulaisiin ja muihin ystäviin. (Halme 2011, 87.)

Mahdollisuudet ylläpitää kieltä eivät ole samat kaikilla perheillä. Varhaiskasvatuksessa yhdessä vanhempien kanssa pohditaankin keinoja, joilla tukea äidinkieltä kotona. Kasvattajan on hyvä olla tietoinen siitä, mitä kieliä lapsen kotona käytetään, koska kieliä voi olla useita. Vanhempien osallisuus ja kuuleminen ovatkin näiden kasvatustilanteiden lähtökohtia. Päivähoidossa lapselle tulee laatia kaksikielisyysuunnitelma osana varhaiskasvatussuunnitelmaa tai esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Kaksikielisyysuunnitelma tarkoittaa käytännössä sitä, että vanhempien kanssa keskustellaan lapsen kielten kehityksestä ja sovitaan yhteiset tavoitteet, seuranta ja arviointi. Sovitut asiat kirjataan lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan tai esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. (Halme 2011, 89.)

4.2 Lapsen vieras -ja monikielisyys

Monikulttuurisuuden lisääntyessä maassamme myös vieras- ja monikielisten lasten määrä varhaiskasvatuksessa kasvaa. Lapsen vieraskielisyys tarkoittaa sitä, että hänen äidinkieltään on jokin muu kuin suomi, suomenruotsi, suomalainen viittomakieli tai romanikieli. Lapsen kaksikielisyydellä tarkoitetaan kahden kielen ja monikielisyydellä taas vähintään kolmen kielen eritasoista hallintaa. Käytännössä toisen kielen oppiminen tarkoittaa kielen oppimista kielen käyttöympäristössä. Näin vieraskielinen lapsi oppii suomea suomenkielisessä varhaiskasvatustyössä suomen kielellä, mutta omaa äidinkieltään tai -kieliään hyödyntäen. (Gyekye & Ruponen 2018, 339-340.) Maahanmuuttajataustaisen lapsen kielenkehityksen tavoitteena varhaiskasvatuksessa on toiminnallinen kaksikielisyys, joka tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella kielellä ja myös automaattisesti vaihtamaan niitä, vaikkei samantasoista osaamista kielissä ole saavutettukaan (Halme ym. 2011, 21).

On entistä tavallisempaa, että lapsi puhuu äidinkielenään useampaa kuin yhtä kieltä (Gyekye ym. 2018, 339). Monikielisyys onkin tällä hetkellä maailmassa yleisempää kuin yksikielisyys (Alisaari, 1). Lapsi voi omaksua kaksi äidinkieltä, mikäli hänen vanhempansa ovat erikielisiä ja kumpikin vanhemmista puhuu lapselleen omaa äidinkieltään (Gyekye ym. 2018, 339). Osallistuminen varhaiskasvatukseen on maahanmuuttajataustaiselle lapselle tärkeää sen vuoksi, että varhaiskasvatustyö auttaa lasta oppimaan suomea tai ruotsia luonnollisissa tilanteissa toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Näin lapsi saa

järjestelmällistä ohjausta kieleen. Lapsen omaa äidinkieltä ei saa kuitenkaan unohtaa, vaan lasta tulee rohkaista käyttämään sitä. (Halme ym. 2011, 10.)

Monikielisyyden näkyväksi tekeminen varhaiskasvatuksessa tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Lapsia tulee rohkaista käyttämään kieltä monipuolisesti ja antaa heille aikaa ja mahdollisuuksia erilaisiin ja vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. Lasten kielen kehityksen keskeisiä osa-alueita on aukikirjoitettu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Niitä ovat kielitietoisuus, kielellinen muisti ja sanavarasto, kielen käyttötaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot ja vuorovaikutustaidot. (Opetushallitus 2019a.)

Monikielisille ihmisille on tavallista, että keskustelussa saatetaan sujuvasti käyttää kaikkia keskustelijoiden osaamia kieliä niin, että kieli voi vaihtua jopa kesken lauseen. Tällainen tilanne ei siis kerro kielten sekoittumisesta, vaan koska ihmisten ilmaisuvaranto koostuu eri kielissä hieman erilaisista sanoista ja ilmauksista, jotkin ilmaukset saattavat tulla hieman luontevammin ilmaistua jollakin toisella kielellä kuin millä keskustelu on alun perin aloitettu. (Alisaari, 1.)

Monikielisen lapsen kielenoppiminen etenee sykleissä ja vaiheissa. Kielillä on usein tietynlainen arvojärjestys: yksi kielistä voi olla vahvempi kuin muut ja joitakin kieliä voidaan käyttää vain joissain tiettyissä konteksteissa. Kielet saattavat kuitenkin muuttaa arvojärjestystään, mikäli esimerkiksi lapsen tai perheen ympäristössä tapahtuu jonkinlaisia muutoksia. Monikielisyyden ylläpitäminen ei olekaan itsestään selvä asia, vaan se vaatii johdonmukaista huomion kiinnittämistä asiaan sekä tukea ympäröivältä yhteisöltä, jotta myös vähemmistökielet säilyisivät elävinä lapsen arjessa. Keskeisintä kuitenkin on, että monikielisyyteen asennoidutaan positiivisesti ja että kielet nähdään voimavaroina ja rikkautena elämässä eikä päinvastoin taakkana. (Alisaari, 2.)

Monikielisyyden tukemisesta tulee keskustella ja sopia siitä yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Kun tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa, on sovittava, miten sekä varhaiskasvatuksessa että kotona monikielisyyttä tuetaan yhteistyössä monipuolisesti. Huoltajille on hyvä antaa tietoa monikielisyyden merkityksestä ja oman äidinkielen tai -kielten merkityksestä kaikelle oppimiselle sekä antaa myös vinkkejä, miten kotona kielen kehittymistä voidaan tukea. (Alisaari, 2.)

4.3 Kun maahanmuuttajalapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa

Maahanmuuttajataustainen lapsi tarvitsee aikaa ja tukea päästäkseen sisään hänelle aivan vieraaseen kieliympäristöön ja kulttuuriin. Päivähoidon aloitus tulee aina suunnitella huolellisesti ja siinä tulee ottaa huomioon se, että lapsen pitää saada rauhassa tutustua uuteen ympäristöön. Lapsen on tunnettava olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi, vaikkei hän ymmärtäisikään kaikkea. Vasta turvallisuuden tunteen saavuttamisen jälkeen uuden kielen oppiminen voi alkaa. (Halme 2011, 87.)

Kun vieraskielinen lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, on tärkeää saada heti tietoa siitä, millaisissa kieliympäristöissä lapsi on ollut ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Varhaiskasvattajien on hyvä tietää, mitä kieliä lapsen kotona puhutaan, millaiset äidinkielen taidot lapsella on ja millaisin keinoin vanhemmat tukevat lapsensa kielen kehitystä. Varhaiskasvattaja voi myös keskustella vanhempien kanssa siitä, miten ja millaisissa tilanteissa vanhemmat kieliään lapsensa kanssa luontevimmin käyttävät. (Gyegye ym. 2018, 341.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan ensisijainen vastuu lapsen oman kulttuurin ylläpitämisestä on lapsen vanhemmilla. He voivat kuitenkin yhdessä päivähoidon henkilökunnan kanssa keskustella siitä, kuinka heidän kulttuurinsa huomioidaan päiväkodissa. Päivähoidossa monikulttuurisuutta tulisi muutenkin käsitellä avoimesti ja monikulttuurisuutta tulisi pohjustaa jo ennen kuin maahanmuuttajalapsi saapuu ryhmään. Tulee myös muistaa, että yleensä aikuisilla on enemmän ennakkoluuloja eri kulttuureja kohtaa kuin lapsilla, joten työntekijöiden omat asenteet eivät saa heijastua lapsiin. (Eerikkilä & Kangas 2011, 26.)

Varhaiskasvatuksen onnistumisen avain on kasvattajien ja vanhempien keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Hyvän vuorovaikutuksen avulla kanssakäymiselle saadaan aikaan hyvä, tasavertainen ja kaikkia osapuolia kunnioittava kasvatuskumppanuus. Keskustelun avulla sovitaan ja luodaan yhteisiä tavoitteita. Varhaiskasvatuksessa tulee huomioida, että maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävä yhteistyö vaatii erityistä huomiota. Rakennuspalikoita kasvatuskumppanuuteen etsitään varhaiskasvatuksessa yhdessä, samalla lapsen vanhempien kulttuuria kunnioittaen. (Heinämäki 2004, 53.)

Varhaiskasvatuksessa aikuisen tehtävänä on aluksi tukea lasta täydentämällä, laajentamalla ja ylitulkitsamalla hänen viestejään. Tämä työ on vastuullista, sillä lapsi tarvitsee vierelleen sensitiivisen ja läsnäolevan kasvattajan, jolla on kyky vastata lapsen tarpeisiin. Kasvattajalta vaaditaan herkkyyttä ja pedagogista osaamista tunnistaa suomen opetukseen sopivat tilanteet. Omahoitajuuden ja riittävän pitkän

tutustumisjakson on tutkitusti todettu helpottavan lapsen päivähoiton aloitusprosessia. (Halme 2011, 87.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa varhaiskasvattaja keskusteleo vanhempien kanssa myös suomen kielen oppimisen merkityksestä ja siitä, millä tavoin S2-opetusta päivähoitossa toteutetaan. Vanhemmille kuvataan, millä tavoin lapsen oma äidinkieli huomioidaan lapsiryhmän toiminnassa. On tärkeää kertoa vanhemmille, että suomen kielen opettaminen lapselle on varhaiskasvatuksen vastuulla ja oppiakseen suomen kielen lapsi tarvitsee siihen säännöllistä altistusta. Lapsen vanhempien vastuulla puolestaan on huolehtia, että lapsi osallistuu säännöllisesti ja sovitusti varhaiskasvatukseen. Edellä mainitut asiat tulee kirjata varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tilanteeseen otetaan tarpeen mukaan tulkki, jolla varmistetaan keskustelun ymmärrettävyys. (Gyegye ym. 2018, 342.)

4.4 Kulttuurien eroavaisuuksia päiväkodin arjessa

Ihmisten yleinen olettamus on, että maahanmuuttajat eivät tiedä mitään päivähoitokulttuurista. Nykyään kuitenkin myös esimerkiksi Thaimaassa toimii päiväkoteja samalla periaatteella kuin meillä Suomessakin. Kulttuurien törmäyksiä voi kuitenkin tulla. Toisessa kulttuurissa voi olla liukuva aikakäsitys, mikä taas ei sovi yhteen suomalaisen aikakäsityksen kanssa. Vanhempien kanssa on hyvä sopia hoitoajoista ja painottaa täsmällisyyttä ja kertoa myös, miksi näin tehdään. Perheille on hyvä myös kertoa heidän oikeutensa ja velvollisuutensa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. (Eerikkilä ym. 2011, 15.)

Myös maahanmuuttajataustaisten lasten vanhempien kanssa tehdään päivähoitosopimus sekä varhaiskasvatussuunnitelma. Näistä asiakirjoista olisi hyvä olla olemassa myös heille sopiva versio, jossa asiat on sanottu selkeästi ja ytimekkäästi. Näin varmistetaan, että myös eri kulttuureista tulevat asiakkaat ymmärtävät asiakirjojen sisällön. (Eerikkilä ym. 2011, 15-16.)

Vanhempia on hyvä opastaa konkreettisesti käytännön asioista. Vaatehuolto on yksi näistä. Sisä- ja ulkovaatteiden erottelu saattaa olla hankalaa maahanmuuttajalle ja myös kengät voivat aiheuttaa päänvauua. Lastenvaatteiden huollossa voi myös olla haasteita. Pihaleikkikulttuuri tai lumi voi vaatia sopeutumista ja henkilökunnan olisikin hyvä auttaa maahanmuuttajalasta totuttautumaan muutoksiin ja rohkaista häntä myös arjessa. (Eerikkilä ym. 2011, 30.)

Päivälepotilanne saattaa hämmentää lasta ja olisikin hyvä näyttää vanhemmille ja lapselle lepotilanne ennen kuin hän aloittaa päivähoitossa. Maahanmuuttajataustainen lapsi saattaa esimerkiksi vieroksua vaatteiden riisumista muiden edessä. Voi myös olla, että päiväunet eivät ole kuuluneet säännöllisesti lapsen päivärytmiin. Varhaiskasvatushenkilöstö voi auttaa lasta tottumaan tilanteeseen antamalla turvaa. (Eerikkilä ym. 2011, 28.)

Hygieniatottumukset voivat poiketa suomalaisista. Perheen hygieniatottumukset olisi hyvä selvittää etukäteen ja sopia, millä tavoin niitä sovelletaan päivähoitossa. Henkilöstön tulee myös kertoa perheelle sairastumiskäytännöistä ja tartuntataudeista. Vanhemmille tulee konkreettisesti kertoa, milloin ja mihin numeroon he soittavat, mikäli lapsi sairastuu. (Eerikkilä ym. 2011, 29.)

Kulttuurien eroavaisuudet näkyvät selvimmin ruokailutottumuksissa ja itse ruoassa. Jokainen perhe on tottunut viettämään ruokailuhetkiään omalla tavallaan. Onkin siis tärkeää kertoa vanhemmille, millä tavalla syöminen ja ruokailu päiväkodissa tapahtuu. Lapselle voi jo pelkästään hiljaa istuminen olla vaikeaa, jos kotona kovaäänisyys on osa ruokailua. Ihmetystä voi herättää jo tuolikin, jos kotona syödään lattialla. Lapsen omassa kulttuurissa ei välttämättä syödä maitotuotteita, joten lapsen maha voi tulla kiipeäksi, kun hän niitä ensimmäisen kerran maistelee. Kaikki maahanmuuttajaperheet eivät myöskään ole tietoisia lastensa allergioista. Henkilökunnan onkin tärkeää seurata lasta ja havainnoida hänen reagoimistaan uusiin ruokiin. Jo pelkästään ruoan ulkonäkö voi poiketa lapselle tutusta kotiruoasta, joten on normaalia, jos lapsi epäröi maistamista. Usein kuitenkin sekä aikuisten että muiden lasten esimerkki kannustaa lasta maistamaan myös uusia ruokia. (Eerikkilä ym. 2011, 33-34.)

Monimuotoistuvan yhteiskunnan haasteisiin olisi vastattava niin, että lisäisimme varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden määrää varhaiskasvattajina. Monikulttuurinen työyhteisö tukee maahanmuuttajataustaisten lasten kulttuurisen identiteetin muodostumista ja osaltaan myös ohjaa lapsia kasvamaan kahteen kulttuuriin. Monikulttuurisilla työntekijöillä on myös kykyä ohjata ja tukea monikulttuurisia lapsia ja perheitä suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 32.)

5 S2-OPETUS VARHAISKASVATUKSESSA

Suomi toisena kielenä eli S2-opetus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa maahanmuuttajalapselle annettavaa suomen kielen tavoitteellista, jatkuvaa ja säännöllistä opetusta (Halme ym. 2011, 24). Suomi toisena kielenä eli S2-opetuksen tavoitteena on lapsen toiminnallinen kaksikielisyys ja taito kommunikoida luontevasti molemmilla kielillä erilaisissa tilanteissa (Grönroos, Hassinen, Itäkodes, Korhonen, Loima, Mättö & Seppälä 2011, 16). S2-opetuksessa olisikin huomionarvoista tavoitella kaikkien kielen osa-alueiden tukemista. Näitä ovat kuuntelu, ymmärtäminen, puhuminen sekä lukemisen ja kirjoittamisen valmiudet. (Kivijärvi & Manninen 2014, 14 [Kettunen & Mäki 2015, 16].)

S2-opetuksen tavoitteena on kehittää lapsen tietoisuutta suomalaisesta kulttuurista (Halme ym. 2011, 24). Opetuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole sulauttaa lasta täysin kantaväestön joukkoon, vaan antaa lapselle mahdollisuus elää valtaväestön keskuudessa omaa kulttuuriaan unohtamatta (Kauhanen, Luokkanen & Manner 1998, 17 [Kettunen & Mäki 2015, 15]). S2-opetuksen lähtökohtia ovat lapsilähtöisyys, toiminnallisuus ja leikki (Halme ym. 2011, 24).

Lapsella on perusoikeus omaan kieleensä, kulttuuriinsa, uskontoonsa ja katsomukseensa. Varhaiskasvatuksessa tämä näkyy niin, että kasvattajien on toiminnassa otettava huomioon lapsen äidinkieli ja kulttuuri ja pohdittava, miten he voivat sitä tukea. Lapsen vahva äidinkielen hallinta on myös perusta toisen kielen oppimiselle. (Kivijärvi 2017, 257.) Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen oman äidinkielen, mutta myös lapsen toisen kielen kielitaidon kehittymistä (Opetushallitus 2019d, 50).

Miksi lapsen toisen kielen oppimiseen tarvitaan tietoista opettamista, jos ensimmäisen kielen oppimiseen ei tarvittu ja toisen kielen oppimisen prosessi on ensimmäisen kaltainen? Vastaus on, että sanojen ja käsitteiden oppimiseksi lapsen tulee kuulla tietty sana tai käsite useita kertoja, jotta hän oppii näiden merkityksen. Jotta lapsi oppisi näiden merkityksen, täytyy sanan tai käsitteen liittyä aina asiayhteyteen. Lapsi tarvitsee arjessa pyörivän sanaston lisäksi myös monipuolisempaa mallia suomen kielestä ja sanojen ja käsitteiden toistumista erilaisissa tilanteissa. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on tarjota toista kieltä opettelevalle lapselle hyvä, oikea ja monipuolinen kielellinen malli. (Gyegye ym. 2018, 343.) Päivähoidon varhaiskasvattajat saattavat olla ainoat aikuiset, joilta lapsi saa suomen kielen puheen mallia (Gyegye, Kurki, Lounela, Roms, Sakko & Linna 2005, 9). Maahanmuuttajataustaisen lapsen on kuultava uusi käsite keskimäärin noin 60–70 kertaa ennen kuin lapsi voi itse sitä aktiivisesti käyttää (Halme ym. 2011, 25).

S2-opetuksen on oltava systemaattista ja jatkuvaa lapsen koko varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ajan. Tämän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yleisiä opetussuunnitelmia sekä erillistä suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaa. Opetuksessa tulee ottaa huomioon kielen eri osa-alueet mahdollisimman laajasti lapsen taitojen ja kykyjen mukaisesti. S2-opetuksen tavoitteita asetettaessa lähtökohtana ovat lapsen yksilöllinen kehitystaso ja tausta eli ikä, temperamentti ja kulttuuri. Kielellisten taitojen lisäksi huomioidaan myös lapsen sosiaaliset, motoriset ja kognitiiviset taidot. Lapsen kielen kehitystä tulee arvioida jatkuvasti havainnoimalla lasta erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. (Grönroos ym. 2011, 16.)

Toisen kielen opetus on siis kielikasvatusta, jossa on tärkeää huomioida lapsen kokonaisvaltainen oppiminen ja kehitys. Toisen kielen opetuksen suunnittelussa huomioidaan lapselle ominaiset tavat toimia: leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen ja kokeminen. Toista kieltä opetetaan lapselle toiminnallisoin keinoin. Toisen kielen opetukseen on kehitetty myös erilaisia menetelmiä kuten TPR eli Total Physical Response. (Grönroos ym. 2011, 16.) Menetelmän ideana on toistaa, kerrata ja käyttää kaikkia ihmisen aistikanavia. TPR sisältääkin liikkumista, kuvia ja esineitä. (Halme ym. 2011, 29.) Lisäksi on olemassa tietokonepohjaisia opetusohjelmia sekä erilaisia kirjoja ja opettajan oppaita (Grönroos ym. 2011, 16).

Lapsen säännöllinen ja monipuolinen havainnointi ja dokumentointi ovat perustana myös suomi toisena kielenä -opetukselle. Lapsen havainnointi tapahtuu arjessa ja se tarkoittaa lapsen toiminnan ja hänen kokonaisvaltaisen kehityksensä seurantaan sekä huomioita suomen kielen oppimisesta. Käytännössä lapsen arviointia tehdään yksilötyöskentelyssä, pien- ja suurryhmissä. (Grönroos ym. 2011, 17.)

Lapsen arvioinnin on oltava kannustavaa ja tukea lapsen myönteistä minäkuvaa. Arvioinnissa tulee näkyä myös lapsen vahvuudet ja harjoitusta tarvitsevat alueet. Tulee muistaa, että lapsi on aina kokonaisuus, jossa kaikki kehityksen osa-alueet vaikuttavat toisiinsa. Yhteistyössä muiden ihmisten ja tahojen kanssa eli vanhempien, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, neuvolan ja mahdollisesti muiden lasta tutkivien tahojen kanssa saadaan kokonaiskuva lapsen nykytilanteesta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetuksen oppimissuunnitelma ja niihin sisältyvä henkilökohtainen S2-suunnitelma sekä kasvunkansio ovat tärkeitä dokumentoinnin välineitä lapsen kielen kehityksessä. (Grönroos ym. 2011, 17.)

S2-opetusta on perusteltua jatkaa siihen asti, kunnes lapsi on saavuttanut kaikilla kielen osa-alueilla äidinkielen puhujan tason (Halme ym. 2011, 25). Lapsen ei kuitenkaan tarvitse saavuttaa syntyperäisen kielenkäyttäjän tasoa suomen kielen opiskelussa (Aalto, Mustonen & Tukia 2009, 404).

5.1 S2-opetuksen toteutus

Suomi toisena kielenä oli jo uuden vuosituhannen vaihteessa arkipäivää maassamme kaikilla koulutuksen tasoilla aina päiväkodeista aikuisopetukseen (Suni 2008, 29). Varhaiskasvatusta ja esiopetusta määrittävät dokumentit ohjaavat päiväkodissa toteutettavan S2-opetuksen järjestämistä (Opetushallitus 2019d, 7; Opetushallitus 2016, 8). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan tavoitteena on monipuolisia vuorovaikutustilanteita ja oppimisympäristöjä hyödyntämällä tarjota lapselle mahdollisuus omaksua suomi toiseksi kielekseen (Opetushallitus 2019d, 50). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan suomen kielen kehittymistä tuetaan kielitaidon eri osa-alueilla lapsen tarpeista ja edellytyksistä lähtien niin ohjatusti kuin esiopetuksen arjen tilanteissakin (Opetushallitus 2016, 39-40). Molempien edellä mainittujen dokumenttien sisällöissä suomen kieli määritetään sekä oppimisen kohteeksi että välineeksi (Opetushallitus 2016, 32; Opetushallitus 2019d, 41).

Lapsen S2-opetuksen tarvetta tulee aina tarkastella kokonaisvaltaisesti. Opetuksen tarpeen arvioinnissa otetaan huomioon koko kielitaitoprofiili poissulkien lapsen maassaoloaika, sujuva puhetaito ja vertailu muihin lapsiin. (Latomaa & Aalto 2009, 445.)

S2-opetus varhaiskasvatuksessa toteutuu luontevimmin osana muuta ryhmän normaalia päivittäistä toimintaa, mutta se edellyttää, että varhaiskasvatushenkilöstö on sisäistänyt ja tiedostanut asian ja he osaa- vat hyödyntää arjessa vastaantulevat tilanteet oppimisen edistämiseksi (Pihlaja & Viitala 2004, 208-209). Opetuksen toteuttaminen päivittäisissä tilanteissa vaatii ryhmän kasvattajilta tiimityötä (Halme ym. 2011, 25).

Arkitilanteet avaavat lapselle mahdollisuuksia osallistua erilaisiin kommunikaatio- ja kielenkäyttötilanteisiin. Aikuisen tehtävänä on sanoittaa, kuvailla ja selittää lapselle asioita, esineitä, tekemistä ja erilaisia tunnetiloja. Sanoja opetellaan ja toistetaan lapsen kanssa esimerkiksi pukemisessa, ruokailussa, leikeissä ja opetustuokioissa. On ymmärrettävä, että opeteltavan asian harjoitusta ja toistoa eri tilanteissa tarvitaan paljon. (Grönroos ym. 2011, 16.) Taitava varhaiskasvattajan osaakin linkittää S2-opetuksen ja lapselle luontaiset tavat toimia yhteen (Halme ym. 2011, 24).

Suomi toisena kielenä -opetus sulautetaan siis myös osaksi lasten leikkejä. Leikki on silta eri kulttuurien välillä ja leikin avulla lapsen on mahdollista tutustua uuteen kulttuuriin. Leikki myös houkuttelee lasta

vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Leikkiä pitäisikin hyödyntää vielä enemmän S2-opetuksessa niin, että aikuinen on aktiivisesti mukana leikissä. Aikuisen tehtävänä on ohjata leikkiä eteenpäin, jotta lapsen leikkitaidot ja kieli kehittyvät. (Halme 2011, 98.)

Käytännössä S2-opetuksen voi linkittää osaksi leikkiä vaikkapa näin: leluja siivotessa voidaan laskea, montako punaista legoa laatikkoon laitetaan. Askarteluhetki voidaan yhdistää suomen kielen opetukseen, kun lapsen kanssa nimetään tuokiossa tarvittavat välineet. Samalla tavoin suomen kielen opetus voidaan linkittää myös vaikkapa liikkumiseen: syksyisellä metsäretkellä voidaan tutkia käpyjä ja harjoitella käsitteitä enemmän ja vähemmän. (Halme ym. 2011, 24.) Aikuisen on edellä kuvatuissa tilanteissa muistettava mukauttaa kieltään lapsen suomen kielen taitojen mukaisesti (Pihlaja ym. 2004, 209). Aikuisen tehtävänä on myös varmistaa, että hänen puheensa on selkeää ja kuuluvaa. Toistojen ja visuaalisen tuen avulla ymmärtäminen helpottuu. Kasvattaja voi kokeilla myös kertoa ohjeet hieman eri tavalla tai pilkkoa ne pienempiin osiin. Puheen tukena kasvattaja voi käyttää eleitä, ilmeitä, kuvia ja piirtämistä. (Halme 2011, 96.) Usein lapsetkin mukauttavat huomaamattaan omaa kielenkäyttöään, kun puhuvat vieraskieliselle lapselle (Pihlaja ym. 2004, 209).

Lapsi voi oppia kieltä luonnollisessa ympäristössä, mutta myös ohjatun toiminnan kautta. S2-opetus voidaan myös jakaa luonnolliseen ja ohjattuun oppimiseen. Aivan pienen lapsen kohdalla luonnollinen oppiminen on pääosassa, sillä tässä ikävaiheessa lapselle ovat tärkeitä päivittäiset arjen vuorovaikutustilanteet, joissa hän voi samalla oppia kieltä. Ohjattu oppiminen on taas tärkeämpää hieman isompien lasten kanssa ja sen tulee olla säännöllistä ja tarkoin suunniteltua. (Kivijärvi 2016, 257–258.)

S2-opetusta järjestään joko yksilö-, pari- tai pienryhmätoimintana. Mukana toiminnassa voi olla pelkäämään maahanmuuttajataustaisia lapsia tai sekä maahanmuuttajalapsia että suomenkielisiä lapsia. Ryhmän koostumuksen valintaan vaikuttaa se, onko tavoitteena järjestää tuokio vain maahanmuuttajataustaisille lapsille vai onko sittenkin tavoitteena, että suomenkieliset lapset toimivat ikään kuin malleina toisille. Riippumatta ryhmän koostumuksesta, opetuksen tulee olla aina suunniteltua ja kestää useampia opetuskertoja. (Kivijärvi & Manninen 2014, 15 [Kettunen & Mäki 2015, 17-18].) Yksilöllinen opetus, pienryhmätoiminta ja arjessa tapahtuva S2-opetus täydentävät toinen toisiaan ja yhdessä niiden on tarkoitus tukea lapsen suomen kielen oppimista parhaalla mahdollisella tavalla (Gyekye ym. 2005, 14).

Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmassa on annettu käytännön malli maahanmuuttajataustaisille lapsille järjestettävästä S2-pienryhmätoiminnasta. Pienryhmätoiminnassa tulee käyttää paljon toistoja ja kertausta, jotta saadaan lapsi käyttämään kieltä aktiivisesti. Pienryhmätoiminnan rakenne on hyvä pitää

aina samanlaisena ja aloittaa se aina samalla laululla, lorulla tai keskustelulla. Tavoitteena olisi, että lapsi toistaisi sanoja ja käsitteitä mahdollisimman monta kertaa. Toiminnallisessa osiossa voidaan harjoitella vaikkapa paikkaa ilmaisevia harjoitteita. Kasvattajien lapsille antamat ohjeet on hyvä vahvistaa kuvien käytöllä. Kielellisessä osiossa puolestaan opetellaan uutta sanastoa riimien, lorujen, leikkien ja pelien kautta. Myös pienryhmätoiminnan lopetus tulee pitää joka kerta samanlaisena. (Gyekye ym. 2005, 18.)

Suuret lapsiryhmät, ryhmän koostumus ja melu voivat osaltaan hidastaa ja heikentää lapsen suomen oppimista. Meluisassa ympäristössä on mahdollista, että lapsi kuulee kieltä väärin ja puheen ymmärtäminen on haasteellista. Ryhmäkoon säätely vaatii kasvattajilta pedagogista osaamista. Kun lapsiryhmän jakaa pienempiin ryhmiin, oppiminen tehostuu. Pienryhmätoiminnassa lapsen on myös mahdollista käyttää oppimaansa kieltä aktiivisemmin. Erityisesti S2-opetuksessa on huomioitava lasten yksilöllinen huomioiminen, pienryhmätoiminnan säännöllisyys sekä melutason pitäminen matalana. (Halme 2011, 92.)

S2-opetuksessa voidaan hyödyntää valmista S2-materiaalia tai vaihtoehtoisesti siinä voidaan käyttää mitä tahansa muuta yleisesti kielen kehityksen tukemista varten valmistettua materiaalia (Kivijärvi 2016, 258). Sekä suomalaiset että maahanmuuttajalapsen lapset voivat käyttää samoja harjoituksia ja materiaaleja suomen kielen opiskeluun. Varsinaisia alle kouluikäisten S2-materiaaleja on tällä hetkellä hyvin vähän saatavana valmiina. (Pihlaja ym. 2004, 209.)

Varhaiskasvatuksessa käytettävät S2-opetuksen pääasialliset menetelmät löytyvätkin melkein kaikista päiväkodeista. Erilaisia käytettäviä menetelmiä ja toimintatapoja S2-opetuksessa ovat muun muassa laulut, lorut, sadut ja kuvakirjat. Näiden lisäksi käytetään myös erilaisia pelejä. (Halme 2011, 94.) Sadutusta voi hyödyntää sekä suomen toisena kielenä -opetuksessa että monikulttuurisuuskasvatuksessakin. Sadutuksen myötä lapset saavat tarkastella toistensa tapoja elää, ajatella ja kokea. Lapset pääsevät tutustumaan myös toistensa kulttuuritaustoihin. Lisäksi kirjallisuutta voidaan käyttää esimerkiksi lukemalla eri maiden kansantarinoita, kuten lasten Kalevalaa tai vaikkapa afrikkalaisia satuja. (Halme ym. 2011, 46.) Menetelmien käyttö sinänsä ei ole mikään itseisarvo, vaan se, mitä menetelmän avulla on mahdollista saavuttaa. Menetelmän valintaan vaikuttaa aina lapsen kielitaidon taso, tarve sekä tavoite. (Halme 2011, 94.)

S2-opetuksen sisältöalueiden valinnassa kiinnitetään huomiota lapsen kokonaisvaltaiseen oppimiseen. Opetuksen sisällöt valitaan lapselle tärkeistä ja läheisistä aiheista, niin että ne tukevat muuta kokonaisopetusta. Sanaston opettelussa käsitellään esimerkiksi seuraavia aihealueita: minä ja kehonosat, koti ja

perhe, lähiympäristö ja päiväkotiki, vaatteet, ruoka ja ruokailu, eläimet sekä värit ja lukukäsitteet. Edellä mainittuja sisältöjä käsitellään erilaisten ylä- ja alakäsitteiden kautta. (Gyekye ym. 2005, 15.)

Monikanavainen opetus eli käytännössä aistien monipuolinen käyttö soveltuu loistavasti S2-opetukseen. Mahdollisuuksia opettaa kieltä on monia: auditiivinen, visuaalinen, kinesteettinen ja taktiilinen. Monikanavaisista opetusmenetelmistä, esimerkiksi toiminnallisuudesta, havainnollistamisesta ja kuvien käytöstä on etua kaikille ryhmän lapsille. Usealla lapsella voi olla vähäinen suomen kielen taito päivähoidon aloitusvaiheessa. Tässä tilanteessa aikuisen olisi hyvä käyttää mahdollisimman paljon visuaalisia keinoja ja havainnollistamista sekä tekemällä oppimista. Visuaalisista keinoista, kuten esimerkiksi kuvittamisesta on apua S2-opetuksessa. Pelkän auditiivisen aistin varassa tapahtuva opetus käy lapselle rasakaaksi etenkin päivähoidon aloitusvaiheessa. Toiminnallisissa menetelmissä on myös se etu, ettei yhteistä kieltä aluksi tarvita. Toimintaan pääsee mukaan muillakin tavoin ja samalla lapsi saa onnistumisen kokemuksia. (Halme 2011, 94-95.)

Suomea toisena kielenään opiskelevan lapsen kielen kehitystä kannattaa tarkkaan seuralla. Yleensä lapsen oma tyytyväisyys vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai selviäminen sellaisista tilanteista, joihin kielitaito ei vielä riitä, kertovat paljon enemmän kuin lapsen yksittäisten sanojen tai käsitteiden määrä tai sanojen ääntämisen oikeellisuus. Varhaiskasvattaja saa tietoa lapsen kielitaidosta havainnoiden häntä luonnollisissa tilanteissa ja myös keskustelemalla lapsen vanhempien tai muiden työntekijöiden kanssa. Joissakin kunnissa on käytössä myös erillisiä arviointilomakkeita maahanmuuttajalapsen kielen kehityksen seurantaan. Jos varhaiskasvatuksessa herää huoli vieraskielisen lapsen kielen kehityksestä, kannattaa silloin konsultoida erityisammattilaisia, esimerkiksi puheterapeutteja. (Pihlaja ym. 2004, 210-211.)

S2-suunnitelmissa on valmisteltu opettamisen tavoitteet 1-4 vuoden jatkumolla. Ensimmäisen vuoden aikana lapsen tavoitteena on tutustua arjen toiminnan kieleen. Lapsi kerää myös perussanavarastoa itselleen ja harjoittelee nimeämistä. Lapsi oppii ymmärtämään erilaisia toimintaohjeita sekä ilmaisemaan hänen perustarpeitaan. Toisen vuoden tavoitteena on lapsen sanavaraston laajentuminen ja syventyminen. Lapsen kielenkäytön tulisi myös rohkaistua ja monipuolistua. Opetuksen kolmannella vuodella lapsen tulisi oppia käyttämään kokonaisia lauseita ja ymmärtämään jo pidempiä kertomuksia ja satuja ilman kuvien apua. Neljäntenä vuotena, ennen kouluun siirtymistä tavoitteena on, että lapsi ymmärtäisi jo lähes kaikki suomen kielellä puhutut arjen asiat, osaisi ilmaista tunteita ja tuottaa puhetta suomeksi. (Gyekye ym. 2005, 14.)

5.2 Lapsen kielitaidon arviointi

Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla S2-opetuksen lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on heidän suomen kielen tasonsa kartoittaminen. Kielitaidon tasoa on kartoitettava johdonmukaisesti erilaisissa tilanteissa havainnoimalla. Havainnointia tehdään lapsen päivittäistoimintojen, leikin ja ohjattujen tuokioiden aikana. Havainnot lapsen kielen kehityksestä kirjataan ja dokumentoidaan. Näin toimimalla on mahdollista saada tietoa lapsen puheen kehityksestä ja siinä mahdollisesti esiintyvistä ongelmista pitkällä aikavälillä. (Kivijärvi & Manninen 2014, 15 [Kettunen & Mäki 2015, 18].)

Kielitaidon arvioinnissa on tavoitteena seurata, miten lapsen suomen kielen oppiminen edistyy kaikilla kielen osa-alueilla. Kielen kehityksen arvioinnissa keskitytään siihen, miten lapsi ymmärtää keskeisiä käsitteitä, miten sujuvasti hän pystyy tuottamaan puhetta, miten hän pystyy seuraamaan ja ymmärtämään aikuisen puhetta sekä miten selvää hänen ääntämisensä ja artikulointinsa ovat. On hyvä myös seurata, miten paljon lapsi tuottaa puhetta ja löytääkö hän sanat helposti. Tulee kiinnittää huomiota myös siihen, onko lapsen suomen sanaston hallinta vakiintunut ja minkä tyyppistä sanastoa lapsi tuottaa ja miten paljon. (Halme 2011, 100.)

Kielen kehityksen seuranta olisi hyvä aloittaa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun lapsi aloittaa päivähoiton. Lapsen kielen seuranta tulee tehdä yksilöllisesti. Lapsen on harjoiteltava uutta kieltä kaikissa toiminnoissa eli aina arjen vuorovaikutustilanteista pienryhmätoimintoihin. Kielen tarkkailuun on olemassa myös erilaisia tehtäviä ja testejä. (Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen kotouttamisohjelma 2013, 7-9.) Kielitaidon arviointiin tarkoitetuilla tehtävillä ja testeillä ei Suomessa ole olemassa normeja maahanmuuttajataustaisille lapsille. Lasten kielitaitoa kartoittavat testit ovat suomenkielisiä ja lisäksi länsimaiseen kulttuuriin sidottuja. Tehtävien ja testien johtopäätöksiä tulee käyttää varoen. Testien tarkoitus onkin olla enemmän suuntaa antava apuväline kielen arvioinnissa. (Halme 2011, 99.)

Lapsen suomen kielen taidon arviointi voi tuntua kasvattajista haastavalta tilanteelta. Monien kasvattajien mielestä videointi ja nauhuri ovat tähän hyviä apuvälineitä. Kaikkein oleellisinta kuitenkin on, että lapsen kielitaitoon kiinnitetään huomiota suunnitelmallisesti, sillä systemaattisella havainnoinnilla on mahdollista löytää lapsen lähikehityksen vyöhyke. (Halme 2011, 99.) Lapsi ei pysty suoriutumaan jostain tehtävästä täysin itsenäisesti, mutta kun hän saa oikeanlaista johdatusta ja tukea, hän selviytyy tehtävästä. Aluetta lapsen itsenäisen osaamisen ja lapsen avustetun osaamisen välillä kutsutaan lähikehityksen vyöhykkeeksi. (Martela 2009.)

Havainnoinnin tavoitteena on tehdä kielitaidon osa-alueet näkyviksi. Kasvattajan kannattaa havainnoida lasta erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Myös kielellistä oppimisympäristöä yleisesti ja aikuisten tapaa käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa on syytä arvioida systemaattisesti. (Halme 2011, 99.) Lisäksi kasvattajien tulee tiedostaa, että lapsen on tärkeää saada myös myönteistä palautetta itsestensä suomen kielen oppijana, koska se motivoi lasta käyttämään kieltä (Erikainen 2012, 22).

5.3 Valmiita S2-opetusaineistoja varhaiskasvatuksessa

Lauran päivä on esiopetusikäisille lapsille tarkoitettu kirja, joka avulla on tarkoitus kartoittaa, millainen suomea toisena kielenä puhuvien lasten suomen kielen taso on. Kartoituksen avulla opettajat voivat suunnitella S2-opetusta, kun lapsi siirtyy esikoulusta ensimmäiselle luokalle kouluun. Lauran päivän tapahtumia voi seurata kirjan kuvista. Kirjan tapahtumat ovat hyvin konkreettisia ja näin monelle esiopetusikäiselle jo tuttuja. Kirjan tärkein osio on sanasto, sillä lapsen sanavaraston laajuudella on suuri merkitys sille, miten hän selviytyy koulussa. (Laitala 2007, 6.)

Halinalle-ohjelma on tarkoitettu päivähoitossa käytettäväksi puheen ja kielen kehityksen tukemiseen 3-vuotiaille lapsille. Ohjelma on suunniteltu käytettäväksi lasten pienryhmätuokioihin, joissa ryhmäkoko olisi 2-4 lasta. Halinalle-ohjelmassa on 10 tuokiota ja yksi tuokio kestää noin 15 minuuttia. Tuokioiden rakenne toistuu joka kerta samanlaisena. Rakenteeseen kuuluu aloitus eli nallen jumppahetki, nallen kuunteluhetki, nallen juttuhetki sekä lopetus eli nallen loruhetki. (Kantola, Nevala, Perenius & Savia 2007, 2-3 [Kinnunen & Viitala 2014, 29-30].)

Suomea Timo Hiiren kanssa on toiminnallinen opetusmateriaali alakouluihin ja päiväkoteihin. Materiaalien tavoitteena on oppia suomea laulujen, kuvien, tarinoiden ja leikin kautta. Materiaalissa on huomioitu kielen käytön kaikki osa-alueet eli kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen. Materiaali sisältää lapsille tärkeitä aihepiirejä, kuten muun muassa värejä, numeroita, kehonosia, ruoka ja perhe. (Skolars Finland.)

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Suomi toisena kielenä -aiheesta on tehty monta aikaisempaa tutkimusta. Yksi tällainen oli Kettusen ja Mäen vuonna 2015 julkaistu opinnäytetyö aiheesta Suomi toisena kielenä (S2) -opetus varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Kajaanin kaupungin kahden päiväkodin kanssa. Tutkimuksen tavoitteena tekijöillä oli selvittää S2-opetuksen käytettävyyttä varhaiskasvatuksessa. Kettunen ja Mäki haastattelivat päiväkodin henkilöstöä siitä, miten S2-opetus käytännössä toimii päiväkodin arjessa ja millaisia menetelmiä henkilöstöllä on käytössään. Tutkimustuloksena ilmeni, että kummassakaan tutkimuksen päiväkodissa S2-opetus ei ollut käytössä kokonaisuudessaan, vaan siitä käytettiin vain joitain osioita muihin arjen toimintoihin sisällytettynä ja yleensä kaikkien lasten kanssa yhdessä. Molemmissa päiväkodeissa S2-opetusta sisällytettiin mahdollisimman paljon perushoitotilanteisiin. Päiväkodin henkilökunnan mukaan suomi toisena kielenä -opetusta on haastavaa toteuttaa erillisinä opetustuokioina vain muutamalle lapselle. (Kettunen & Mäki 2015, 2.)

Riikonen tutki vuonna 2017 julkaistussa tutkimuksessaan Varhaiskasvattajien käsityksiä suomi toisena kielenä -opetuksesta ja itsestään sen toteuttajana. Tutkimuksen tavoitteena Riikosella oli selvittää, millaisena S2-opetus ja sen toteuttaminen nähdään ja millaista ammatillista osaamista ja pätevyyttä opetuksen toteuttamiseen liitetään. Tutkimus tehtiin Etelä-Suomessa ja siihen osallistui kolme kunnallista päiväkotia, jossa jokaisessa on ollut S2-opetusta tarvitsevia lapsia. Tutkimuksen tekoon osallistui kuusi varhaiskasvattajaa ja tutkimus toteutettiin haastattelemalla. Tutkimustuloksissa ilmeni, että ammatilliseen osaamiseen ja pätevyyteen liitettiin vahvasti koulutuksen näkökulma. Osaamista oli kaikilla henkilökunnan jäsenillä, mutta pätevyys opetuksen suhteen määriteltiin silti saadun koulutuksen pohjalta. (Riikonen 2017, 2.)

Erikaisen vuonna 2012 julkaistussa opinnäytetyössä aiheena oli Opi suomea, kielituokioita päiväkotikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille. Opinnäytetyö oli toiminnallinen. Erikainen toteutti viidelle maahanmuuttajataustaiselle lapselle pienryhmätoimintaa päiväkodissa kuuden viikon ajan. Toiminnan tavoitteena Erikaisella oli lasten suomen kielen oppimisen tukeminen, laajentaminen ja puhumaan rohkaistaminen. Tutkimuksen tarkoituksena oli koota, testata ja tuottaa sellaista materiaalia, joita päiväkodin kasvattajat voivat käyttää työssään 3-6 -vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Tutkimustulosten mukaan Erikaisen toteuttama toiminta ja materiaalipaketti koettiin hyödyllisenä ja käytännöllisenä. Kasvattajat kokivat, että pienryhmätoiminta on tärkeää lasten kielellisen kehityksen tukemisen kannalta. (Erikainen 2012, 3.)

Itse sain näistä kolmesta tutkimuksesta omaan opinnäytetyöhöni arvokasta tietoa siitä, miten S2-opetusta käytännössä toteutetaan päiväkotien arjessa. Tutkimuksista ilmeni, miten ja millä tavoin S2-opetusta tulisi toteuttaa. Tutkimuksista sain siis aivan konkreettisia käytännön vinkkejä S2-opetuksesta. Näitä tietoja olen voinut hyödyntää opinnäytetyössäni, mutta myös työssäni lastentarhanopettajana.

7 TUOTTEEN TAVOITE JA TOTEUTUS

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa päiväkodin arkeen S2-materiaalia, joka on helposti varhaiskasvattajien saatavilla. Materiaalikansion oli tarkoitus sisältää lapsen suomen kielen oppimista tukevia harjoituksia, joita lapsi voi varhaiskasvattajien johdolla päiväkodissa tehdä. Kansio sisältää eri tasoisia tehtäviä ja varhaiskasvattajien tehtävänä on valita kansiosta lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sopivat harjoitukset.

Materiaalikansion oli tarkoitus olla nimensä mukaisesti kansio, josta varhaiskasvattajat saavat tehtävät nopeasti käsiinsä. Kansiossa on yhtä tehtävää aina yksi kappale, jota varhaiskasvatushenkilöstö voi sitten kopioida haluamansa määrän. Vaihtoehtoisesti kasvattajat voivat valmiiksi kopioida kansioon useamman kappaleen jokaista tehtävää.

Tuotteeni tekee S2-opetusta näkyväksi päiväkodissamme sekä lisää omalta osaltaan päiväkotini varhaiskasvatuksen laatua. Siellä ei ole tätä ennen ollut käytössä erillistä S2-materiaalikansiota eikä erillisiä S2-opetustuokioita. Tuotteeni toimii myös varhaiskasvattajien työkaluna. Opinnäytetyöni kirjallinen osio sisältää teoretietoa S2-opetukseen liittyvistä aiheista eli varhaiskasvatuslaista, varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, monikulttuurisuudesta ja kielestä varhaiskasvatuksessa sekä S2-opetuksen toteuttamisesta.

Idean aiheeseeni sain kehittämistyön harjoittelusta. Kyselin harjoitteluni ohjaavalta lastentarhanopettajalta, olisiko hänellä antaa minulle opinnäytetyön aiheita. Hän antoi minulle muutaman aiheen ja S2-materiaalikansio oli yksi niistä. Tämä aihe kiinnitti heti huomioni ja päätin tarttua siihen. Harjoitteluni loppui ja sovimme, että olen sähköpostilla yhteydessä harjoitteluni ohjaajaan, mikäli varmistuu, että teen opinnäytetyön heille. Pian harjoittelun päättymisen jälkeen sain kuitenkin lastentarhanopettajan paikan toisesta päiväkodista ja katsoin käytännön kannalta paremmaksi, että teen opinnäytetyön omalle työpaikalleni. Ilmoitin sähköpostilla työharjoittelupaikkaani päätöksestäni.

Tein verkossa kirjallisen anomuksen tutkimussuunnitelmastani yritykseen ja se hyväksyttiin huhtikuussa 2019. Toukokuussa 2019 pidin opinnäytetyöni aiheesta palaverin päiväkotini silloisen johtajan Kirsi Puttosen kanssa. Hän hyväksyi aiheeni ja sovimme aikatautulusta, miten etenen työni kanssa. Kesän aikana päiväkotimme johtaja vaihtui Eveliina Lassilaksi, joten syksyllä 2019 esittelin uudelle johtajalle aiheeni idean ja hänkin antoi projektille hyväksynnän. Aikatauluni työn valmistumisen suhteen venyi

alkuperäisestä ja informoin siitä päiväkodin johtajaa. Alun perin työni olisi pitänyt olla valmis jo marraskuussa 2019. Uusi tavoite työn valmistumiselle oli helmikuu 2020.

Opinnäytetyöni ohjaavaksi opettajaksi varmistui Kirsi Herranen-Somero ja hänen kanssaan pidin ensimmäisen suunnittelupalaverin työstäni 31.1.2019. Tässä palaverissa esittelin hänelle aiheeni sekä hän kertoi minulle, mitä tutkimussuunnitelmaseminaarin sisällössä tulee olla. Opettajan mielestä aihe oli hyvä ja toteuttamiskelpoinen. Tutkimussuunnitelmani esittelin koululla 23.5.2019.

27.9.2019 minulla oli toinen palaveri Kirsin kanssa ja siinä mietimme, millä tavalla tuote toteutettaisiin. Puhuimme alustavasti, että tuote toteutettaisiin kansiona. Syyskuun jälkeen minulta loppuivat varsinaiset oppitunnit koululla ja koska asun eri paikkakunnalla, ei muita kasvokkain tapahtuvia palavereja enää opinnäytetyön tiimoilta ollut. Sovimme, että lähetän opettajalle aina välillä työni sähköpostilla, jotta saan häneltä palautetta työstäni. Näin toimittiin.

Itse tuotetta aloin miettimään opinnäytetyön kirjallisen työn rinnalla heti, kun aihe oli varmistunut keväällä 2019. Tässä vaiheessa suunnittelu ja ideointi tapahtuivat vielä kuitenkin lähinnä omassa mielessäni. Varsinaisen suunnittelun ja tuotteen toteutuksen aloitin joulukuussa 2019, kun kirjallinen opinnäytetyö oli jo loppusuoralla. Näin pystyin keskittymään paremmin tuotteen tekemiseen.

Aluksi ryhdyin suunnittelemaan, missä muodossa halusin tuotteeni tehdä. Alusta asti olin ajatellut, että tuote olisi kansio, josta tehtävät olisivat helposti kasvattajien saatavilla ja kopioitavissa. Mietin myös muistitikku-toteutusta, mutta totesin, että veisi vain enemmän aikaa varhaiskasvattajilta etsiä tehtäviä käsiinsä muistitikulta. Meillä työpaikalla ei ole jokaisella ryhmällä omaa tietokonetta käytettävissään eli usein kone on varattuna, kun sitä tarvitsee. Tässäkin valossa ajattelin, että perinteinen kansio on parempi ja käyttäjän kannalta nopein ja helpoin.

Tuotteen sisällön kanssa etenin niin, että lainasin kirjastosta valmiita S2-materiaaleja ja muita soveltuvia teoksia. Ryhdyin selailemaan materiaaleja ja miettimään, mitä sisältöjä niistä haluaisin tuotteeseeni. Suurimpaan osaan kansion tehtävistä käytinkin pohjana valmiista S2-opetuskirjoista tai muista soveltuvista teoksista tai verkosta saatuja tehtäviä ja materiaaleja, jotka päättyivät tuotteeseeni muokattuina tai suoraan. Halusin tehdä kansion kuitenkin muutaman oman tehtävän, jotka eivät olleet valmiina. Tällaisia tehtäviä tuotteessani ovat kuvan 4 tehtävä sekä kansion aivan viimeinen Arvaa mikä satu? -tehtävä. Kuva 4 on poimittu valmiina kirjasta, mutta siihen ei ollut kysymyksiä mukana eli ne olen luonut itse. Kansion tehtäviin ja muihin materiaaleihin on merkitty lähteet, joista materiaalit on otettu.

Tehtävien valinnassa otin huomioon päiväkotini lapsimateriaalin ja valikoin sen pohjalta, minkä tyyppiset tehtävät soveltuisivat parhaiten tuotteeseeni. Valitsin tuotteessani olevien tehtävien aiheet sellaisiksi, jotka olisivat lähellä lasten sen hetkistä maailmaa, ikäjakaumaa ja mielenkiinnon kohteita. Otin huomioon tuotetta tehdessäni myös sen, mitä aihealueita missäkin ikäryhmässä tulisi osata ja harjoitella. Halusin tehdä tuotteesta mahdollisimman monipuolisen: tehtävät sisältävät muun muassa puheen tuottamista, kuuntelemista ja puheen ymmärtämistä. Menetelminä kansiossa on käytetty muun muassa lauluja, loruja, satuja, sadutusta, kuvia ja myös yksi peli tuotteesta löytyy.

Halusin jakaa S2-tehtävät lasten ikien mukaan. Suunnittelin, että kansioon tulee aina erillinen kansilehti, josta selviää, minkä ikäisille lapsille tehtävät on tarkoitettu. Lasten ikäjakaumat on kansiossa jaoteltu 1-3, 3-5 -vuotiaisiin sekä eskari-ikäisiin. 1-3 -vuotiaiden osio sisältää kuvia ja niihin liittyviä kysymyksiä, Viikonpäiväsoppa-laulun ja siihen liittyvän kuvamateriaalin, loruja sekä laululeikkejä. 3-5 -vuotiaiden osuudessa on kuvamateriaalia vastakohtista ja niihin liittyviä kysymyksiä, lauseen täydennys -tehtävä ja kerro perheestäsi -tehtävä. Se sisältää myös Jotakin sinistä -sadun ja siihen liittyvät kysymykset sekä Aakkostoukka-pelin. Eskareiden osio taas sisältää Laiva on lastattu kirjaimilla -kisan ja sadutus-tehtävän. Siinä on myös tehtävä, jossa tulee miettiä, missä tilanteissa tiettyjä sanontoja voi käyttää. Viimeisessä tehtävässä lasten tulee miettiä, mistä tutusta sadusta on kyse eli kyseessä on kuullun ymmärtämisen harjoitus.

Kun tuote oli sisällöllisesti valmis tammikuun 2020 alkupuolella, panostin jäljellä olevan ajan tuotteen ulkoasuun. Halusin tuotteen ilmeestä iloisen, jotta se houkuttelisi varhaiskasvattajia käyttämään tuotetta ja saisi lapset innostumaan tehtävien tekemisestä. Kansilehdet, joista käy ilmi minkä ikäisille lapsille tehtävät on suunnattu, päätin toteuttaa mintunvihreällä, koska myös päiväkotimme logo on samalle värille painettu ja väri on muutenkin teemavärimme, joka näkyy esimerkiksi työvaatteissamme. Meidän päiväkodissamme ryhmien nimet lukevat usein ryhmien ovissa eri värisin kirjaimin kirjoitettuna. Tästä sain idean, että myös tuotteen kansilehden voisi toteuttaa samalla idealla. Näinpä Suomi toisena kielenä -lukee kansion kannessa eri väreillä ja materiaalikansio mustalla kirjoitettuna. Aluksi ajattelin kirjoittaa myös materiaalikansion eri väreillä, mutta sitten päädyin mustaan, jotta yleisilme ei olisi niin levoton ja suomi toisena kielenä -aihe erottuisi paremmin kannesta.

Koska kansio sisälsi värikuvia, päätin kirjoittaa näiden tehtävien ohjeet mustalla tasapainon säilyttämiseksi. Niissä tehtävissä, jotka eivät sisältäneet kuvia, käytin sitten enemmän värejä raikkaan ulkoasun saamiseksi. Värien käytöllä ei näissä tehtävissä ollut sen erikoisempaa logiikkaa, mutta pyrin kuitenkin käyttämään niitä mahdollisimman monipuolisesti.

Materiaalikansiossa on käytetty fonttia Comic Sans MS. En halunnut siihen perinteistä Arialia tai Times New Romania. Mielestäni valitsemani fontti on leikkisä ja sopii lasten maailmaan. Fontin koko vaihtelee eri tehtävissä. En saanut istumaan kaikkia tehtäviin liittyviä ohjeistuksia sivulehdille samalla fontilla hyvin, joten siksi päätin käyttää eri fonttikokoja eri tehtävissä. Mielestäni tämä ratkaisu oli parempi tuotteen ulkoasun kannalta. Tuotteen pohjaväriä käytin valkoista, koska se oli mielestäni selkein vaihtoehto. Lisäsin joillekin sivuille kuvia Wordin Online -kuvista, jotta sain tuotteesta visuaalisesti paremman näköisen.

Syy, miksi valitsin tuotteeni nimeksi Suomi toisena kielenä -materiaalikansion enkä lyhennettä S2-materiaalikansio, johtui siitä, että ajattelin, että Suomi toisena kielenä -otsikko toisi varhaiskasvattajille helpomman lähestymistavan kansiotani kohtaan. Eiväthän kaikki välttämättä tiedä, mitä S2-opetus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa. Ajattelin näin, että otsikko Suomi toisena kielenä avaa aihetta sitä tuntemattomallekin enemmän. Myös Suomi toisena kielenä -tehtäväkirja -nimeä pyörittelin mielessäni, mutta koska tuote sisältää muutakin materiaalia kuin tehtäviä, päädyin tämänhetkiseen nimivaihtoehtoon.

Ihan lopuksi kirjoitin tuotteeseeni alkusanat, joista käy ilmi, mihin tuote on tarkoitettu. Halusin tuoda siinä myös ilmi tuotteen toimintaperiaatteen eli sen, että tuotteesta on tarkoitus kopioida tehtäviä omaan käyttöön ja jättää alkuperäinen versio kansioon. Lisäksi halusin sanoa, että jokaisen lapsen kielen kehitys on yksilöllinen prosessi, joten vaikka tehtävät on jaoteltu lasten ikien mukaan, voi tehtäviä vapaasti valita myös oman ryhmänsä ikähaarukan ulkopuolelta. Tehtäviä voi myös soveltaa.

Minua jäi harmittamaan se, etten ole kovin hyvä tietotekniikassa, koska tietoteknisen osaamisen myötä olisin saanut tuotteen visuaalisesta sekä sisällöllisestä toteutuksesta paremman ja olisin voinut käyttää monipuolisemmin eri aisteja tuotteessani. En myöskään ollut täysin tyytyväinen tuotteessani olleisiin kuviin, jotka on otettu aivan tavallisella kameralla. Lisäksi olisin halunnut osan tehtävistä vaakasuuntaan ja osan pystysuuntaan, mutta koska koin sen haasteelliseksi, valitsin vaakasuunnan, jotta sain kuvista mahdollisimman isoja ja näin myös tarkempia. Ainoastaan kansion kansilehden toteutin pystysuuntaan itse kansioon, joka päättyy työpaikalleni.

Tein tuotetta aktiivisesti joulukuun 2019 sekä tammikuun 2020. Hioin tuotettani aina siihen saakka, kunnes minun piti palauttaa se työtäni ohjaavalle opettajalle arvioitavaksi viikkoa ennen loppuseminaaria. Sain kansion valmiiksi tammikuun lopussa 2020 ja loppuseminaarin pidin 6.2.2020. Koska en ollut tehnyt ennen loppuseminaaria vielä kypsyysnäytettä, sain vielä muokata tuotetta seminaarin jälkeen.

Seminaarissa sain palautetta, että osa tuotteessani olevista kuvista on väärinpäin. Tämän palautteen myötä korjasinkin kuvat oikeinpäin.

Työpaikkani kanssa yhteistyö tuotteeni kanssa jäi vähäiseksi, mutta toisaalta se antoi minulle vapaat kädet toteuttaa tuote oman mieleni mukaan ja se myös helpotti projektiani aikataulullisesti. Toisaalta olisin myös voinut saada hyviä vinkkejä työyhteisöni kokeneemmilta varhaiskasvattajilta tuotteeseeni.

Sovin työpaikkani kanssa, että saan tulostaa kansion tehtävät ja materiaalit työpaikallani. Näinpä muusteista ja papereista ei tullut minulle materiaalikuluja. Itse kansion ostin omakustanteisesti sekä tuotteessani olevan pelin laminoimiseen tarvittavat laminointikalvot, joista tuli minulle vähäisiä kuluja. Ajatuksenani on esitellä tuotteeni työpaikkani viikkopalaverissa helmikuussa 2020.

8 POHDINTA

Minulle ei ollut alusta asti selvää, millaisen opinnäytetyön tulisin tekemään. Työelämästä saatujen vinkkien jälkeen päädyin tekemään toiminnallisen opinnäytetyön, joka sisältää tämän raportin sekä Suomi toisena kielenä -materiaalikansion. Alun perin kansion oli tarkoitus tulla työharjoittelupaikkaani, mutta lopulta se päättyi työpaikkaani. Toivon, että kansiolla on käyttöä päiväkotimme arjessa, että se toisi S2-opetusta näkyväksi toiminnassamme ja että se olisi myös osaltaan parantamassa varhaiskasvatuksen laatua päiväkodissamme.

Teoreettinen viitekehýkseni käsitteli varhaiskasvatustilaa, varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, monikulttuurisuutta ja kieltä varhaiskasvatuksessa sekä S2-opetusta varhaiskasvatuksessa. Kerroin työssáni myös aikaisemmista tutkimuksista aihetta koskien. Koen, että teorian rajaaminen ei ollut helppoa ja aluksi ajauduinkin liian kauas varsinaisesta aiheesta esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia lapsia koskevan teorian kanssa. Tietoa monikulttuurisuudesta varhaiskasvatuksessa löytyikin todella hyvin. Myös S2-opetuksesta teorian tietoa oli hyvin saatavilla, mutta tietoa S2-opetuksen toteuttamisesta päiväkodin arjessa koen löytäneeni parhaiten aikaisemmista tutkimuksista. Etsin mahdollisuuksien mukaan alkuperäiset lähteet näistä töistä lähteeksi työhöni. Tämä vei yllättävän kauan aikaa, koska en heti hoksannut tätä tehdä, vaan merkkasin aina ensin tutkimuksen tekijät lähteiksi. Lopulta minulla oli käsissäni pitkä lista alkuperäisiä lähteitä, jotka täytyi selvittää.

Tuotteeseeni löysin valmiita eskareille ja koulumaailmaan sijoittuvia S2-opetuskirjoja hyvin, mutta varsinaisia päiväkotikäisille lapsille suunnattuja materiaaleja oli vähän saatavilla. Tämän vuoksi jouduinkin soveltamaan isommille lapsille tarkoitettuja tehtäviä tuotteeseeni ja käytin muita soveltuvia teoksia, esimerkiksi kuvakirjoja lähdemateriaalina tuotteessani.

Tuotteen tekeminen oli minulle mielekästä, mutta samalla haastavaa, koska mitään niin sanottuja raameja tuotteelle ja sen sisällölle ei ollut. Aloitin projektin tekemällä haun kirjastosta jo valmiina olevista S2-teoksista. Lauran päivä -kirjan tiesin etukäteen työharjoittelun kautta ja tämä olikin ensimmäinen kirja, jonka lainasin. Selasin valmiita teoksia ja lähdin hahmottelemaan tuotteen sisältöä. Tuote lähti pikkuhiljaa muotoutumaan ja tehtävien vaatimustaso nousi kansion loppua kohti. Tuotteen lähdemerkinnät veivät enemmän aikaa kuin ajattelin, koska oli haastavaa saada sijoitettua ne tuotteeseen järkevästi, mutta myös siististi. Koen välillä olleeni hukassa tuotteen suunnan kanssa, koska minulla tosiaan

oli vapaat kädet sen toteuttamiseen. Välillä toivoin, että tuotteella olisi ollut jokin sisällöllinen vaatimus, mikä olisi helpottanut omaa suunnittelutyötäni.

Opinnäytetyöprojekti oli kokonaisuudessaan pitkä ja haastava prosessi. Opinnäytetyötä tehdessäni tuntui jo takana olevat kurssitehtävät tämän rinnalta kevyiltä. Välillä oli pakko pitää työn tekemisestä taukoa, jotta sain motivaatiota kerättyä takaisin. Aikataulullisesti aikaa tähän projektiin kului enemmän kuin osasin odottaa, enkä ehtinytkään saada työtäni valmiiksi marraskuuhun 2019 mennessä, mikä oli alkuperäinen tavoitteeni. Toki projektini teki haastavaksi se, että olin koko ajan kokopäiväisesti töissä.

Jossain vaiheessa projektia oivalsin, että työtä on pakko jotenkin rajata, jotta saan kaikkein oleellimmat asiat sanottua eikä työ hajoa liikaa. Ymmärsin myös, että opinnäytetyötä voisi jatkaa loputtomiin aina uusia näkökulmia etsien ja löytäen. Lopulta on vain löydettävä oma tyylinsä ja linjansa ja pidettävä siitä kiinni, jotta pysyy suunnitellussa aikataulussa.

Olisin voinut tehdä enemmän yhteistyötä yhteyshenkilöideni ja työyhteisöni kanssa. Toisaalta koen, että kun minulla oli vapaat kädet toteuttaa kansiota, se ei sitonut minua mihinkään, vaan sain toteuttaa tuotteen niin kuin itse halusin. Tuotteen luonne on myöskin sellainen, että sen toteuttamiseen ei tarvita työyhteisön yhtenevää mielipidettä sen sisällöstä. Myönnän, että projekti vei minut ikään kuin mukanaan ja yhteistyötahopuoli vähän unohtui. Tässä on minulla selkeästi kehityksen paikka, jos joskus vielä teen vastaavanlaisia projekteja.

Opinnäytetyön teoriaosuus opetti minulle äärettömän paljon. Lasten kielen kehityksestä ja sen merkityksestä lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle on puhuttu myös varhaiskasvatuksen ammattiopinnoissamme, mutta koen, että aiheeni myötä syvensin omaa tietouttani asiasta. Ymmärrän nyt, kuinka keskeinen merkitys kielellä on lapselle eikä sen merkitystä voi ikinä korostaa liikaa. Näin jälkikäteen ymmärrän, miten hyvän, ajankohtaisen ja tärkeän aiheen valitsin työlleni.

Materiaalikansion tekemisen myötä opin konkreettisesti, miten voin tukea lapsen kielen kehitystä päiväkodissa ja toteuttaa S2-opetusta. Sain myös tietoa siitä, millaisia sisältöjä S2-opetuksessa voi käyttää. Minusta tuntuu, että S2-opetuksen ajatellaan usein olevan haastavampaa toteuttaa kuin se oikeasti onkaan. Myös itse ajattelin näin, kun aloitin tekemään tätä opinnäytetyötä. S2-opetuksen toteuttamiseenhan voi käyttää myös tavallisia kielen opetukseen tarvittavia materiaaleja, joita löytyy jokaisesta päiväkodista ja opetustilanteita voi sulauttaa muiden arjen toimintojen joukkoon. Oivalsinkin, että kasvattajana

on tärkeää osata lukea tilanteita päiväkodin arjessa ja löytää hetkiä kielen oppimiselle myös ihan arkisissa tilanteissa. Toivon, että materiaalikansioni motivoisi varhaiskasvattajia luomaan S2-lapsille kielen oppimistilanteita entistä enemmän päiväkodin arjessa luonnollisissa tilanteissa ja erillisinä tuokioina.

Itse pidin enemmän tuotteen kuin teoriaosuuden tekemisestä. Koin tuotteen tekemisen jotenkin vapaampana. Harmikseni minulla ei ollut käytössäni esimerkiksi skannausmahdollisuutta, minkä ansiosta olisin saanut tuotteessa olevista kuvista vielä parempia. Mietin ulkopuolisen avun hankkimista tuotteen toteuttamiseen ja selailinkin verkosta eri vaihtoehtoja, mutta koska minulla ei ollut mahdollisuutta sijoittaa rahallisesti tuotteeseen paljon, luovuin ajatuksesta. Tuotetta toteuttaessani koetin pitää mielessäni koko ajan sen käytännöllisyyden eli pyrin tekemään tehtävistä ja materiaaleista sellaisia, joita voi päiväkodin arjessa oikeasti toteuttaa ja hyödyntää. Jos nyt alkaisin tekemään tuotetta alusta, miettisin ainakin tuotteen ulkonäköä uudestaan. Kenties tuotteen sivuilla juoksisi jokin hahmo, kirjaimia tai muuta vastaavaa, jotta saisin tuotteeseen omaperäisemmän tyylin.

Olisin kaivannut työhöni enemmän ohjausta koulun puolelta. Kouluni ei sijainnut asuinpaikkakunnallani, joten välimatka toki toi omat haasteensa tähän asiaan. Myös työpari olisi ollut mukava tässä pitkässä projektissa, mutta aikataulullisista syistä tämä ei ollut mahdollista, joten päädyin siihen, että toteutan opinnäytetyön yksin.

Kansiota voisi kehittää niin, että se sisältäisi lyhyen koonnin siitä, mitä tulee ottaa huomioon, kun S2-lapsi aloittaa päiväkodissa ja mitä vanhemmille on hyvä kertoa päivähoiton aloitusvaiheessa suomalaisesta päivähoitosta. Kansioon voisi liittää myös testejä, joilla arvioidaan lasten kielitaitoa. Kuka vastaa kansion tehtävien päivittämisestä, sillä eihän samoja tehtäviä ole järkevää tehdä loputtomiin? Ehkä päiväkotimme tulisi nimetä S2-vastuuhenkilö, jonka vastuulla tämä olisi. Näin kansion käyttöönotto toisi myös uusia toimintatapoja työyhteisöömme. Kansiota voi joka tapauksessa jatkokehittää monin eri tavoin ja jokainen ryhmä omien tarpeidensa mukaan.

LÄHTEET

- Aalto, E., Mustonen, S. & Tukia, K. 2009. Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. Teoksessa S. Kurhila, & M. Kokkonen (toim.) Virittäjä. 3/09. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy, 404.
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Alisaari, J. Monikielisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/monikielisuuden_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf. Viitattu 13.10.2019.
- Eerola-Pennanen, P. 2017a. Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 236.
- Eerola-Pennanen, P. 2017b. Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 221-222.
- Eerikkilä, A. & Kangas, M. 2011. Meille tulee maahanmuuttajalapsi. Vinkkejä päivähoidon arjen sujumiseen. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35644/Meille%20tulee%20maahanmuuttajalapsi.pdf?sequence=1>. Viitattu 9.11.2019.
- Erikainen, V. 2012. Opi suomea. Kielituokioita päiväkotikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille. Helsinki, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50928/erikainen_veronika.pdf?sequence=1. Viitattu 21.10.2019.
- Grönroos, K., Hassinen, J., Itäkodes, R., Korhonen, P., Loima, A., Mättö, T. & Seppälä, T. Järvenpää. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. 2011. Järvenpää. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/jarvenpaa/attachments/text_editor/1000.pdf. Viitattu 21.10.2019.
- Gyekye, M., Kurki, R., Lounela, M., Ronsi, M., Sakko, S. & Linna, H. 2005. Selvityksiä 2005: 12. Helsingin kaupungin päivähoidon suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Saatavissa: <https://docplayer.fi/416418-Helsingin-kaupungin-sosiaalivirasto-selvityksia-2005-12-helsingin-kaupungin-paivahoidon-suomi-toisena-kielena-s2-suunnitelma.html>. Viitattu 6.12.2019.
- Gyekye, M. & Ruponen, U-M. 2018. Suomi toisena kielenä: oppimisen haasteet, ohjaus ja pedagoginen toiminta. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: PS-kustannus, 339-343.
- Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy, 87-100.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helsingin kaupunki. 2019. Monikulttuurisuus Helsingissä. Helsinki. Saatavissa: <https://www.otakoppi-ohjelma.fi/ota-koppi-ohjelma/1-%E2%80%93-monikulttuurisuus-helsingin-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>. Viitattu 21.10.2019.

Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen kotouttamisohjelma 2013. Saatavissa: <https://docplayer.fi/7788532-Kajaanin-kaupungin-varhaiskasvatuksen-kotouttamisohjelma-2013.html>. Viitattu 7.12.2019.

Kantola, M., Nevala, S., Perenius, S. & Savia, P. 2007. Halinalle-kerho. Puheen ja kielen kehityksen harjaannuttamisohjelma 3-vuotiaille päivähoitoon. Nokian kaupunki. Teoksessa T. Kinnunen & U. Viitala (toim.) 2014. Halinalle-ohjelma osaksi päiväkodin arkea. Puheen ja kielen kehityksen harjaannuttamisohjelman pilotointi varhaiskasvatukseen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 29-30.

Kauhanen, M., Luokkanen, R. & Manner, K. 1998. Maahanmuuttajaoppilaiden opetus normaaliluokassa. Teoksessa M. Kettunen & I. Mäki (toim.) 2015. Suomi toisena kielenä (S2)-opetus varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia S2-opetuksesta. Ylivieska: Centria-ammattikorkeakoulu, 15.

Kettunen, M. & Mäki, I. 2015 Suomi toisena kielenä (S2)-opetus varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia S2-opetuksesta. Ylivieska: Centria-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99642/kettunen_minna%20ja%20maki_iiris.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 28.10.2019.

Kivijärvi, T. & Manninen, K. 2014. Lapsen kielen kehityksen tukeminen monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M. Kettunen, & I. Mäki (toim) 2015. Suomi toisena kielenä (S2)-opetus varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia S2-opetuksesta. Ylivieska: Centria-ammattikorkeakoulu, 16-18.

Kivijärvi, T. 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 249-258.

Kivijärvi, T. 2017. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 257.

Korkeamäki, R-L. 2011. Kieli- ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy, 42.

Laitala, M. 2007. Lauran päivä. Suomi toisena kielenä -kartoitusaineisto esiopetukseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Latomaa, S. & Aalto, E. 2009. Suomi toisena kielenä -opetuksen »ideologiat» ja käytänteet. Teoksessa S. Kurhila & M. Korhonen (toim.) Virittäjä 3/09. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 445.

Lindberg, P. 2011. Kieli ja visuaalinen ympäristö. Teoksessa M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Unigrafia Oy, 60-61.

Martela, F. 2009. Lähikehityksen vyöhyke ja yksilön ylittävä osaaminen. Saatavissa: <https://frankmartela.fi/2009/06/01/post-129/>. Viitattu 29.10.2019.

- Myllymäki, T. 2004. Pallo Haltuun. Kansainvälisyyskasvatus Suomessa. Lahti: Kehitysyhteistyön palvelukeskus.
- Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy. Viitattu 19.10.2019.
- Opetushallitus. 2019a. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus. Helsinki. Saatavissa: <http://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kulttuurinen-moninaisuus-ja-kielitietoisuus>. Viitattu 13.10.2019.
- Opetushallitus. 2019b. Maahanmuuttajataustaiset oppijat. Helsinki. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttajataustaiset-oppijat> .Viitattu 13.10.2019.
- Opetushallitus. 2019c. Maahanmuuttajataustaiset oppijat varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Saatavissa: <https://oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttajataustaiset-oppijat-varhaiskasvatuksessa>. Viitattu 13.10.2019.
- Opetushallitus. 2019d. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: Grano Oy. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. Viitattu 7.12.2019.
- Opetushallitus. 2019e. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa. Helsinki. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa>. Viitattu 6.10.2019.
- Opetushallitus. 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Juvenes Print -Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Viitattu 7.12.2019.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Uusi varhaiskasvatustilaki. Helsinki. Saatavissa: <https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatustilaki>. Viitattu 12.10.2019.
- Oulu varhaiskasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 ja Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Oulu. Saatavissa: https://www.ouka.fi/documents/112792/131455/Varhaiskasvatussuunnitelman+perusteet+2018+ja+Oulun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma_sa.pdf/dcd7ea83-a7f7-4597-92f8-f16206546b1b. Viitattu 1.12.2019.
- Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pihlaja, P. & Viitala, R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WSOY.
- Riikonen, M. 2017. Varhaiskasvattajien käsityksiä suomi toisena kielenä - opetuksesta ja itsestään sen toteuttajana. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/55193/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201708283583.pdf>. Viitattu 21.10.2019.
- Skolars Finland. Oppimisen tukena koulussa ja kotona. Pirkkala. Saatavissa: <https://skolarsfinland.fi/opetusmateriaalit/tuotteet/suomea-timo-hiiren-kanssa-kielikylpypaketti/>. Viitattu 29.10.2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjasto. Helsinki. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74374/Selv200762.pdf?sequence=1>. Viitattu 6.12.2019.

Suni, M. 2008. Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Talib, M-T. 2005. Eksotiikkaa vai ihmisarvoa. Opettajan monikulttuurisesti kompetenssista. Turku: Painosalama Oy.

Tehy. 2019. Varhaiskasvatuksen ABC. Helsinki: Grano Oy.

Varhaiskasvatuslaki. 13.7.2018/540. Helsinki. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu 7.9.2019.